

ÅRSTIDSBREVET

for steinerbarnehagene i Norge
høst 2008

Årstidsbrevet

E-mail: aarstidsbrevet@hotmail.com

Utkommer med fire nummer hvert år og utgis av Steinerbarnehageforbundet i Norge,
www.steinerbarnehagene.no e-mail: forbundet@steinerbarnehagene.no

Sekretær: Grete Gulbrandsen, telefon: 957 23 918 (mandag).

Det internasjonale steinerbarnehageforbundet, IASWECE, www.iaswece.org

Redaksjon:

Styret i Steinerbarnehageforbundet i Norge.

Årstidsbrevet henvender seg til forbundets medlemmer med informasjon. Det skal være en felles arena til drøfting av faglige spørsmål og er tenkt for alle med interesse for Steinerpedagogikk i førskolealderen og emner som har med oppdragelse å gjøre.

Årstidsbrevet baserer seg på bidrag med:

- * Innlegg bygget på egne erfaringer, observasjoner og undersøkelser eller forskning;
- * Praktiske gjøremål, eventyr, ideer til ringen og håndarbeid;
- * Tanker du har gjort deg rundt litteratur og kildematerialer som steinerbarnehagene baserer sin virksomhet på;
- * Anmeldelser av nye bøker som inspirerer deg;
- * Innlegg eller intervjuer, f. eks. med steinerbarnehagefolk som har vært lenge med i arbeidet;
- * Hjemmesider som støtter arbeidet med å bedre barns vilkår;
- * Dine egne kommentarer og spørsmål til dette Årstidsbrevet samt tidligere utgaver.

Bidrag til neste nummer

sendes til redaksjonen senest:

20. februar, 20. mai, 15. september, 20 november.

Adresse:

aarstidsbrevet@hotmail.com

eller

Mette Johannessen, Birkebeinerveien 18, 2618 Lillehammer

(merk brevet "Årstidsbrevet")

Telefontid: fredager mellom kl. 14-16, tlf. 61278246 eller mobilnr. 98836108

Abonnement:

Abonnement bestilles for kr. 200.- per år.

Abonnementet løper til oppsigelse foreligger.

Et gratis abonnement følger med medlemskapet i Steinerbarnehageforbundet i Norge.

Stillingsannonser for barnehagene er gratis.

Andre annonser: kontakt redaksjonen.

Forbundets styre:

Grete Gulbrandsen (gretegul@email.no) er sekretær i en 20 % stilling. Hennes engasjement varer til **2014**.

Grete, arbeidet som førskolelærer fra 1973 i privat og offentlige virksomheter. Har vært 10 år i Steinerskolen som klasselærer, men ville tilbake til Steinerbarnehage. Hun er styrer på Steinerbarnehagen på Nordstrand.

Bjørge Løkken Røed (lo-roed@online.no) er styreleder og arbeider opp mot steinerskoleforbundet, PBL og lovgruppen og har 20 % stilling. Hun er innvalgt til **2013**.

Bjørge har arbeidet med steinerpedagogikk i over 25 år, både i barnehage og skole. Hun er styrer nå i Aurora Steinerbarnehage på Nesodden som hun startet for 17 år siden. Hun har vært i styret for Steinerbarnehagene siden 1996.

Mette Johannessen (aarstidsbrevet@hotmail.com) har 10 % stilling som IASWECE-representant og 20 % for å redigere og distribuere Årstidsbrevet. Hun er innvalgt i styret til **2010**.

Hun har arbeidet med steinerbarnehagepedagogikk i 20 år, både i Sverige og Norge. For tiden arbeider hun med 6-årsgruppen på Steinerskolen i Lillehammer.

Randi Rokstad Eliassen (randi.rokstad@lyse.net) fra Stavanger er innvalgt til **2010**.

Hun har arbeidet i steinerbarnehage siden '80-tallet. Nå er hun pedagogisk leder for Bukkene Bruse i Stavanger.

Gro Løkken (groeland@online.no) fra Drammen er innvalgt til **2011**.

Hun har i en årrekke arbeidet med helsepedagogikk i Sverige. De siste 14 årene har hun arbeidet i steinerbarne-hagen i Drammen og har bl.a. startet ny barnehage der.

Mari Rise Knutsen (mari.rise.knutsen@hotmail.com) fra Oslo er innvalgt til **2012**.

Hun har arbeidet flere år i offentlig barnehage. Hun er steinerførskolelærer og har arbeidet ved Eventyrbrua Steinerbarnehage side 2002.

Sigbjørn Hegland (sigheg@gmail.com) fra Stavanger er innvalgt til **2013**.

er utdannet på deltidsutdanning på RSH, ferdig 2007. Har arbeidet mange år i Bukkene Bruse, Stavanger; er nå styrer i Biå Steinerbarnehage, Stavanger.

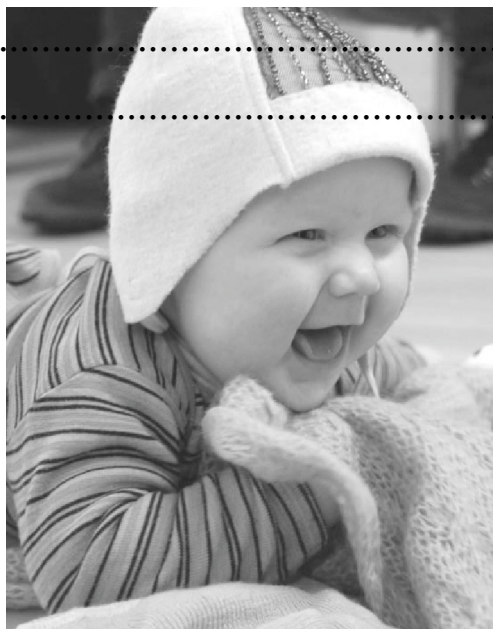
Astrid Helga Sundt (as-helg@online.no) fra Bergen er innvalgt som vara til **2013**.

tok master på RSH 2007. Har arbeidet mange år i Tryllefløyten, Bergen.

Hege Næshheim (hege@nexit.com), som arbeider ved Solrosen Steinerbarnehage i Oslo, er innvalgt som vara til **2012**.

Innholdsfortegnelse

Roen, Rudolf Steiner	4
Fra redaksjonen	5
Nytt fra styret	6
Barnehagestevnet i Arendal 2009, Eldbjørg Gjessing Paulsen.....	8
Referat fra det internasjonale barnehagestevnet , Eldbjørg Gjessing Paulsen ..	9
Referat fra arbeidsgruppe med Louise de Forest, Grete Gulbrandsen	13
Solengelen kjemper med dragen	15
Askeladden Steinerbarnehage 25 år! Astrid Sund.....	16
Aspekter ved barnets utvikling, Frode Barkved.....	18
Betraktninger fra arbeidet i en steinerbarnehage, Mari Rise Knutsen.....	20
Forstyrelser i barns evne til å danne ytre og indre bilder av virkeligheten, (studie)...	21
Hva skal vi med barn? Simen Tveitereid	22
Angst i barnehagen, Simen Tveitereid	24
Det å føle seg selv, Georg Kühlewind	26
Fortæl folkeeventyr for dine børn, Inger Brochmann	28
Bilder – næring for sjelen, Inara Dzeldz.....	31
Vi i Steinerbarnehagen på Nøtterøy	32
Sakset: Vil ha forbud mot trådløst nettverk	33
Svenska sidan: Förskolebarnets mat, Kjerstin Olsson Fredlund	34
Kalender.....	38
Medlemsliste	39

ROEN

Jeg bærer ro i meg
Jeg bærer i meg selv
De krefter som styrker meg.
Jeg vil fylle meg helt
Med disse krefters varme.
Jeg vil gjennomtrenge meg
Med min viljes makt.
Og føle vil jeg
hvordan roen brer seg
i hele mitt tilvære
når jeg styrker meg
for å finne roen som kraft i meg selv
gjennom makten av min streben.

Ich trage Ruhe in mir,
Ich trage in mir selbst
Die Kräfte die mich stärken.
Ich will mich erfüllen
mit dieser Kräfte Wärme.
Ich will mich durchdringen
Mit meines Willens Macht.
Und fühlen will ich
Wie Ruhe sich ergiesst
Durch all mein Sein
Wenn ich mich stärke,
Die Ruhe als Kraft
In mir zu finden
Durch meines Strebens Macht.

Rudolf Steiner

Steinerbarnehagene i Norge

Kjære kolleger,

Høsten gir seg selv til oss!

Flammende vakker med et overflod av gaver. Vi takker og tar i mot.

Etter det internasjonale barnehagestevnet i USA var vi flere som kom hjem og tok fatt på et nytt barnehageår med fornyet kraft. Gjennom foredrag og arbeidsgrupper ble vi oppfordret til å gå inn i møtene med foreldre med ny interesse og mer varme for de spørsmål som de bringer med seg. Foreldrene er våre medsamsvorne, noen vi skal spille på lag med; en barnehage eller en skole er et fellesskap der foreldre skal føle seg innlemmet!

Vi har lett etter hverandre og funnet hverandre!

Hvordan bygger vi opp det gode, trygge fellesskapet?

Det er mer og mer usikkerhet og frykt i familier i dag og vår oppgave må være å lytte til og forske i denne usikkerheten. På denne måten kan vi bygge opp trygge møteplasser der spørsmålene får leve.

Hva vil det si å være foreldre i dag?

Man er målskive for massive kommersielle krefter der barndommen er lagt ut for salg. Det skal mot til å gå en annen vei – mot og trygge steder for gode samtaler.

Er steinerbarnehagene slike steder?

Høsthilsen fra Mette Johannessen.

Kjære alle sammen!

Pedagogisk plan

Det er en travel høst, men en spennende tid. Mitt arbeid i høst har mye bestått av å klargjøre pedagogisk plan. En spesielt god hjelper i dette finisharbeidet er Astrid Helga Sundt. Hun er en kløpper i datamaskinens uendelighet av muligheter.

Det er mye arbeid i det å skaffe fine bilder, bakgrunn, skrift osv. En annen ting er å innhente fornuftige tilbud fra trykkerier. Nå er det bare dager, kanskje timer om å gjøre så går planen i trykken. Håper det blir en glede for dere alle. Den skal være ferdig og kunne kjøpes av Steinerbarnehageforbundet fra 16. Oktober 2008. Første sted dere kan kjøpe den er på Fellesstevnet.

Brosjyre

Ellers får dere forhåpentligvis glede av brosjyren som jeg med gode råd fra styret har utformet for Steinerbarnehageforbundet. Den sendes per e-mail til dere alle, så er det bare å trykke den ut i så mange eks. dere vil, og med eller uten farget papir. Den har vært benyttet på Rådhusplassen i forbindelse med 100- årsmarkeringen og skal benyttes på stevnet 16. – 18. Oktober. Ellers håper vi mange også kan ha glede av den som en første informasjon om hva en steinerbarnehage er og hvilken pedagogikk vi står for.

Retningslinjer om 1.klasse

Styret har i samarbeid med Steinerskoleforbundet utarbeidet retningslinjer som skal trykke pedagogikken for 1.klasse i barnehage og i egne seksårsgrupper.

Fellesstevnet

Det er også forberedelser av ulike slag i forbindelse med fellesstevnet. Her har barnehageforbundet delansvar for å bidra inn i forbundenes time og til seminarvirksomhet, og vi har engasjert Margreth Olin som foredragsholder.

Åpning av ny steinerbarnehage i Oslo

Jeg ble invitert til åpningen av Kattugla

Steinerbarnehage 18. september. De startet opp i august 2008, i lokalene til Barnebråthen Steinerbarnehage for seksåringer. Barnebråthen har ledige lokaler for dem i to år. Kattugla barnehage har fjorten barn fra 3-5år og syv barn fra 1-3 år. Men de har store planer om å vokse seg større og etter hvert vokse seg inn i nye lokaler. Det var en hyggelig kveld og vi venter spent på deres søknad om medlemskap i Steinerbarnehageforbundet.

Politikk

Politisk har det ikke skjedd så mye enda, men jeg håper dere følger med på PBL sine nyhetsoppdateringer. Her er siste nytt:

Politikerne spikrer finansieringen før jul

Omstridt. Forslaget til ny finansiering fra statsråd Bård Vegar Solhjell og resten av den rød-grønne regjeringen.

Rammefinansiering eller øremerkede statstilskudd? Fritt kommunalt skjønn eller økonomisk likeverdig behandling?

Like før barnehagene tar juleferie skal odelstingsproposisjonen om endringer i finansieringen av private barnehager ferdigbehandles.

- Komiteen skal avgi sin innstilling i saken 27. november. 4. desember skal den behandles i Odelstinget, så har Lagtinget frist to-tre dager senere. Da er saken ferdigbehandlet i Stortinget og det vil være opp til Kongen å bestemme når endringene skal tre i kraft.

Høringen i komiteen, der blant andre Private Barnehagers Landsforbund og KS vil være representert, er lagt til torsdag 6. november.

Forslaget til ny finansiering fra kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell og regjeringen vakte voldsomme reaksjoner da det ble kjent tidligere i år.

Private barnehager mener regjeringen er i ferd med å rive vekk hele deres økonomiske fundament, fordi de vil fjerne dagens lovtekst om økonomisk likeverdig behandling, samt erstatte øremerkede statstilskudd med rammefinansiering.

Endringene er planlagt å gjelde fra 2011.

Ny stortingsmelding i 2009 om kvalitet og innhold i barnehagen

Regjeringen har besluttet å legge fram en stortingsmelding om kvalitet og innhold i barnehagen i løpet av 2009. Meldingen vil ta for seg tilstanden i barnehagesektoren med særlig vekt på kvalitet og innhold, utfordringer i sektoren og regjeringens barnehagepolitikk. Regjeringen ønsker innspill til meldingsarbeidet fra relevante organisasjoner, deriblant oss. I den forbindelse vil vi sende vår nye pedagogiske plan.

Høsthilsen fra

Björg Lobben Røed

Styreleder

NYANSETTELSE

HMS er noe som vi må forholde oss mer og mer til. Omfattende kurs i HMS er alle pålagt. I denne forbindelse håper jeg å komme med noen tips i årstidsbrevet. Det kan være alt fra sikkerhetsrutiner til ansettelser. Denne gangen kom jeg over et uketips fra en advokat om enkle råd ved ansettelser som kan være nyttige å vite om. Ellers er www.lovdata.no et bra nettsted om man lurer på hvordan den enkelte lov lyder.

Enkle råd ved ansettelser (uketips fra advokat Einar Mo som jeg har funnet på internett og som jeg ville viderefremme som fornuftige tips).

Vi gir deg noen juridiske tips som arbeidsgivere vil ha nytte av når de skal ansette medarbeidere. Utgangspunktet er at mange av de problemene arbeidsgivere kommer opp i, lett kan unngås ved å legge litt mer arbeid i ansettelsesprosessen.

Bedriftene gjør dessverre en del tabber i ansettelsesprosessen. Dette gjør at de får problemer senere. Ofte er oppsigelse den eneste utveien. Men å si opp arbeidstakere er ikke – og skal ikke være – enkelt. Særlig ikke når arbeidsgiveren kan takke seg selv for de problemene han er kommet opp i.

Eksempelene på dårlig håndverk i forbindelse med ansettelse er mange.

Trenger vi å ansette ny medarbeider?

Det er ikke kurant å si opp ansatte.

Arbeidsgiveren bør derfor ikke ansette en person med mindre han er sikker på at det er behov for en ekstra stilling.

Det finnes alternativer til midlertidig ansettelse. Behov for ekstra arbeidskraft kan i mange tilfeller dekkes opp ved å leie inn ansatte fra andre firmaer innen samme bransje. For noen typer oppdrag kan man også benytte seg av selvstendige

oppdragsmottakere (konsulenter og lignende). Bruk av selvstendige oppdragsmottakere kan for øvrig også være økonomisk gunstig, da oppdragsgiveren ikke skal betale arbeidsgiveravgift og feriepengar i slike tilfeller, samtidig som merverdiavgiften går til fradrag i den utgående merverdiavgiften.

Spør og grav på intervjuet

Aktuelle søkere bør innkalles til minst ett intervju. Intervjuet skal avdekke om søkeren er egnet for stillingen og om det er andre forhold som kan komme i konflikt med jobben. Visse forhold er det i regelen forbudt å spørre om og legge vekt på. Det gjelder seksuell orientering, hvordan søkerne stiller seg til politiske, religiøse eller kulturelle spørsmål, eller om de er medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner. Ellers bør man følge prinsippet om at det er bedre å stille for mange spørsmål enn for få.

Sjekk referanser

Et gammelt og godt råd er å sjekke referansene. En skal imidlertid være klar over at det kan være feilkilder her. Særlig gjelder dette referansene fra nåværende arbeidsgiver, som har egne interesser å ivareta. Han kan være troende til å gi en dårlig medarbeider gode skussmål i håp om å bli kvitt ham. Det motsatte forekommer også: Den dyktige medarbeider får slett omtale, for ham vil arbeidsgiveren gjerne beholde.

Bruk prøvetid

Prøvetidsansatte har i utgangspunktet et noe svakere oppsigelsesvern enn fast ansatte. Men reglene kommer ikke til anvendelse av seg selv: det må stå i ansettelseskontrakten at arbeidstakeren er ansatte på prøve. Prøvetiden kan være maksimalt 6 måneder, og det er ingen vits å avtale kortere prøvetid enn dette. Vær også oppmerksom på at arbeidsgiveren har en utstrakt veilednings- og tilbakemeldingsplikt overfor prøvetidsansatte. Det er vanskelig å si opp en prøvetidsansatt som ikke har fått skikkelig oppfølging. For at prøvetiden reelt sett blir så lang som avtalt, bør man videre avtale at prøvetiden skal kunne forlenges ved sykdom eller annet fravær som skyldes arbeidstakeren.

Vær forsiktig med midlertidig ansettelse

Hvis vilkårene for midlertidig ansettelse ikke er oppfylt, er arbeidstakeren å anse som fast ansatt. Arbeidstakeren er uansett å anse som fast ansatt dersom han eller hun har vært midlertidig ansatt i til sammen minst fire år. Mange arbeidsgivere har brent seg her. Midlertidig ansettelse kan bare

benyttes for arbeid av tidsbegrenset karakter. Loven nevner enkelte relativt klare tilfeller. Blant annet kan midlertidig ansettelse benyttes for vikariater og praksisarbeid og deltakere i arbeidsmarkedstiltak. Ut over dette er situasjonen meget uvisst. Arbeidsgiverne bør derfor være varsomme med midlertidig ansettelse.

Bruk etterlønnsavtaler med daglig leder

Også bedriftens daglige leder (administrerende direktør) er vernet mot usaklig oppsigelse etter arbeidsmiljøloven. Han eller hun kan ikke sparkes bare fordi styret ikke har tillit til vedkommende. Imidlertid åpner arbeidsmiljøloven for at man kan inngå avtale med daglig leder om at han/hun fraskriver seg sitt oppsigelsesvern mot en rimelig etterlønn (etterlønnsavtale). Arbeidsgiveren slipper da en opprørende tvist som lammer hele organisasjonen. I stedet kan styret bruke tiden sin på å finne en ny daglig leder. Et godt råd er derfor å ta inn avtale om etterlønn i ansettelsesavtalen med daglig leder. Men jeg vil råde arbeidsgivere til å benytte sakkyndig bistand ved utformingen av etterlønnsavtaler. Da er man sikker på at avtalen oppfyller lovens krav. En ugyldig etterlønnsavtale er det ikke mye hjelp i. Da er man jo tilbake til lovens utgangspunkt igjen.

Vikariater bør knyttes til fraværet

For å unngå dobbeltbooking, bør utløpet av vikariater ikke settes til en bestemt dato, men knyttes direkte til fraværet. Dersom det i eksempelet foran var avtalt at vikaren skulle arbeide i bedriften mens arbeidstakeren har permisjon, ville problemet aldri ha oppstått. Vikariatet ville da ha opphørt samtidig med permisjonen, selv om den ble kortere enn først antatt. Knytter man vikariatet til fraværet, slipper arbeidsgiveren dessuten å forlenge vikariatet dersom fraværet skulle vare lenger enn beregnet.

Stillingsbeskrivelsen bør være fleksibel

Arbeidsgiveren kan foreta mindre endringer i arbeidsoppgaver og annet. Større endringer som forandrer stillingens grunnpreg kan ikke foretas uten gjennom oppsigelse. Stillingsbeskrivelsen bør derfor utformes slik at arbeidsgiveren sikres en viss fleksibilitet. Dette gjelder både arbeidstid, arbeidsoppgaver og arbeidssted.

Einar Mo er partner i Advokatfirmaet Grenland DA i Skien/Porsgrunn. Han har tidligere vært blant annet advokat i Handels- og servicenæringens Hovedorganisasjon, Advokatfirmaet

Funnet på internett av
Bjørge Lobben Røed

Barnehagestevnet i Arendal 2009

Tanker rundt forberedelsene

En dag i mai for noen år siden på vei hjem fra Oslo, etter et inspirerende stevne med Johannes Schneider, satt det seks damer fra Stjerneglimt fulle av ideer og tanker om å lage et stevne i Arendal en gang!

Vil noen komme til lille Arendal? Vil vi klare et så stort løft? Har vi lokaler? Hva med tema, hva med foredragsholdere? Hva skal vi spise? Hvor skal vi sove? osv... bilen boblet over av gode ideer og tanker og begeistringen var stor for JO, dette skulle vi få til en gang.

Så en dag, bestemte vi oss. Vi inviterte til stevne på Sørlandet og ikke nok med det vi inviterte til Fest, Stjerneglimt fyller 25 år i 2009.

Stjerneglimt har vært aktiv i internasjonalt arbeid, både med representant i det internasjonale forbundet i 12 år (IASWECE) og gjennom arbeid i S-Afrika. Det var inspirasjonen til å invitere Ann Sharfman fra S-Afrika og Susan Howard fra USA. Det ble gjort og begge sa JA, så da var vi gang

Med god hjelp fra Hamar sine evalueringer og erfaringer begynte vi **vår** planlegging:

Vi fant raskt ut at mye vil vi beholde av det som er blitt gjort før, men vi ønsker også å sette vårt preg på stevnet, noe vi tror er viktig også for fremtidige stevner.

Dessverre må vi sette en begrensning på deltager, men vi tenker at også "små" barnehager og steder i landet bør få mulighet til å arrangere et stevnet selv om ikke alle kan ta i mot 350-400 mennesker.

Kanskje må vi alle tenke nytt? Ha flere stevner som ikke er så store? Vi er blitt mange etter hvert og det er flott, men vi har ulike behov ut fra hvor lang erfaring vi har. Noen er helt ferske, mens andre har holdt på i 25-30 år!! Hvem tar utfordringen til nye former for stevner?

Vi har valgt å ha to forelesere som skal holde to foredrag hver og det vil bli samtalegrupper etter alle foredragene. Det betyr at det vil bli mindre tid til gruppearbeid. Det vil bli noen arbeidsgrupper i tillegg til frie initiativ. Alt dette vil det komme informasjon om etter hvert på nettsiden vår www.barnehagestevnet2009.com

Stjerneglimt's jubileum vil dere få som en ekstra bonus. Det blir en festforestilling med kjente og flotte artister lørdag kveld som dere kan glede dere til Bortsett fra den kvelden vil ikke jubileet ha noen innvirkning på stevnet vårt.

Som vi har nevnt før, vil stevneavgiften øke til 1500 og da er festkvelden INKLUDERT! det er stiftelsen Stjerneglimt som subsidierer billettene våre.

Nå er vi midt inne i det, ingen vei tilbake og vi gleder oss med mange sommerfugler i magen og håper det meste går knirkefritt og at dere gleder dere like mye som oss.

Hilsen fra det "blide" Sørlandet
v/ Eldbjørg

Referat fra det internasjonale barnehagestevnet

i Wilton, New Hampshire, USA,

2-6 august 2008

”Meeting the needs of the Child today” var tittelen på stevnet som hadde ca 270 deltagere fra 23 land.

Programmet:

Første kvelden åpnet med sang av steinerskoleelever, imponerende og vakkert!

Alle landene ble presentert og ønsket velkommen, syv fra Norge!

Hver morgen hadde vi felles sang, etterfulgt av et vers som ble lest på engelsk, tysk og spansk.

Michaela Glöckler, Johanne Steegmans og Renate Long-Breipohl var foredragsholderne.

Etter foredragene ble vi delt inn i samtalegrupper på 15-20 deltagere. Spørsmål, tanker og kommentarer til foredraget ble reist og alle fikk mulighet til å delta. Det var en fin måte til forståelse og fordypelse av foredraget.

Ettermiddagen var satt av til “workshops” hvor vi fordelte oss på hver vår gruppe. I tillegg var det tilbud om ”mini sessions” hvor du kunne velge om du ville delta. Der ble tema som: diskusjon om lek, presentasjon av ulike barnehager, info om organisasjonene våre, nasjonalt og internasjonalt.

Kveldene var avsatt til: dukketeater, folkedans og ikke minst underholdning fra alle deltagerne. Det var alt fra folkedans, sang, fremvisning av bilder og referater fra ulike land og parodi på foredragsholderne – det var mye og høylytt latter den kvelden.

En ettermiddag var satt av til utflukter, enten til stranden, turgåing, eller besøk til en historisk by: Portsmouth.

Fig 15-8W707 - Newsham, 2003

Stevnet foregikk på Pine Hill Waldorf school og High Mowing School, de lå ca 15-20 min gange fra hverandre og vi hadde foredrag, kurser og bespisning på begge steder så det ble mange turer frem og tilbake. Det var positivt både fordi vi satt mye stille og fikk mye og god mat og ikke minst var det tid til prat og nye menneskemøter. Dagene var lange. Vi sto opp kl 0600 for å rekke frokost, samt en kjøretur på ca 20/30 min. Etter siste økt på kvelden var vi ferdig ca kl 2200/2230.

Fra selve foredragene har vi laget korte sammendrag, men vi har forstått det slik at det vil komme fyldig referat på engelsk fra IASWECE.

SAMMENDRAG FRA FOREDRAGENE

Lørdag 2. August,

Dr. Michaela Glöckler's foredrag:

Dr. Michaela Glöckler åpnet med en bekymring over at barndommen i dag blir "angrepet" fra så mange sider, og det til tross for all den kunnskap vi har om hvor viktig barndommen er.

Hun mente at vi hadde de samme tankene, interessen, omsorgen og de samme målene men at mulighetene var forskjellig ut fra hvor vi er hen i verden.

Hun hadde et ønske om at vi kunne spre vår måte å arbeide med barn på. At det også kunne bli en del av det offentlige systemet.

Kunsten og arbeide med barn, er å kunne finne riktig tidspunkt for barnet, å lære det det skal lære. Først må man da kunne observere barnet.

Ut i fra Rudolf Steiner metodikk må man se på barnet med respekt, han snakker om kunstnerisk læring og at man er prosess orientert og mål orientert. Men veien til målet er også en del av målet.

Det finnes flere måter å forklare ting på og DET er den kunstneriske delen av å være lærer og pedagog. Å lære seg å bli menneske kan man kun ved å være sammen med mennesker, sa hun. Alle menneskelige trekk og menneskelige handlinger må barnet lære seg. Hvordan bør vi da være som menneske slik at barnet får etterligningsverdige forbilder? Som voksen er det da viktig med selvutvikling. En ekte interesse og objektiv observering av det enkelte barn, vil kunne hjelpe oss i å lære å støtte opp om barnet der det er på sin individuelle måte. Og hvert barn er en utfordring for pedagogen, problemene ligger aldri hos barnet eller hos foreldrene men hos pedagogen, sa Michaela.

Hun avsluttet med å si at verden i utgangspunktet er fundamentalt god. Men at ondskap oppstår om gode ting kommer på feil sted til feil tid.

Søndag 3. august

Dr. Johanna Steegmans: "The Developing Child"

Foredragsholderen tok utgangspunkt i den felles interessen, omsorgen og kjærligheten som barnet er omgitt av fra alle rundt det.

Hun gikk så videre inn på de forskjellige sansene og knyttet dette opp mot betydningen av barnets trygghet, - som igjen skaper grunnlaget for all utvikling og senere læring.

I foredraget sitt stilte hun også en del aktuelle spørsmål:

Hva betyr det for barnet å være utsatt av for mange sanseinntrykk i den verden vi lever i, spesielt når vi vet at alt det barna får inn av inntrykk, må fordøyes?

Hva gjør det mulig at vi klarer å leve i en verden hvor vi blir eksponert av sanseinntrykk fra dag 1?

Barnet kommer i dag inn i en helt annerledes verden enn før. Hva omgir vi barnet med?

Mandag 4. August,

Dr. Johanne Steegmans: "The developing Child"

Hun startet med å fortelle om sin egen frustrasjon etter å ha tilbrakt noen timer foran tv før hun skulle gå og legge dagen før og stilte spørsmålet hvordan føler man seg etter en kveld foran tv, hva gjør man med alle inntrykkene som strømmer på? Et virkemiddel for å "bearbeide og fordøye" inntrykkene mente hun var å lese en tekst, eller et vers før man la seg til å sove.

Hva så med barna når de får samme dose med inntrykk og **ikke** får mulighet til å "bearbeide og fordøye"?

Som voksen må vi ha forståelse for barnet, kunne se når det strever med noe, eller har det vondt, vise at "vi vet at du har det vondt". For å kunne det må vi ha nok kunnskap om barns utvikling og behov.

Jeg vet ikke nok, fører til *tvil*, jeg kan ikke gjøre det fører til *frykt*, noe som påvirker vår holdning overfor barnet.

Vi må være gode forbilder! Særlig i barnets første tre leveår må vi være ekstra bevisste på vår selvoppdragelse og hvordan vi er med på å forme omgivelsene.

Hun gikk inn på de primære refleksene, hvordan de må overvinnes og erverves på nytt gjennom etterligning av forbilder. For eksempel; den oppreiste gangen kan barnet bare oppnå ved å *etterligne* oppreiste mennesker, det samme gjelder ved læring av språket.

All læring er ubevisst for barnet de første

(tidligere publisert i SAX 2006, 1-2)

årene og forgår gjennom etterligning. Spørsmålet er da: hva slags forbilder er vi som barna etterligner?

Tirsdag 5. August,

Renate Long Breipohl: "The devolping Adult"

Renate Long-Breipohl tok for seg betydningen av dyrekretsen sett i forhold til de kvalitetene som vi voksne trenger i vårt arbeid med barna i barnehagetiden og hvordan de forskjellige dyretegnes kvaliteter kan hjelpe oss voksne i alle mellom-menneskelige relasjoner.

Hun sa blant annet at det essensielle for barn i førskolealderen er at de får tid og rom nok til å fordype seg i lekens verden, det er i de første 7 år at barna gjennom sin lek være i stand til

å skape/gå inn i en fantasiverden som er viktig for senere utvikling. Evnen til denne form for lek forsvinner ved 7 års alderen, men vil ved 20 års alderen dukke opp igjen på en ny måte som viser seg i de unges ansvar og interesse for omverdenen. I vår travle hverdag har vi ofte et tidspress hengende over oss med alle de gjøremål og aktiviteter som vi så gjerne ønsker at barna skal ta del i og dette fører til at periodene med fri lek blir kortet inn og dermed forhindrer vi at barnet vil kunne fordype seg i lekens fantasiverden. I foredragene ble også evnen til å vise ærbødighet, kjærlighet og oppriktighet vektlagt som viktige egenskaper for den voksne i sitt forhold til barn, både for å kunne ivareta barnet selv og de omgivelsene som barnet befinner seg i.

Hensikten for oss voksne må være å legge forholdene tilrette, både i de ytre omgivelsene og i våre indre egenskaper, slik at det individuelle hos hvert enkelt barn får mulighet til å utvikle seg på best mulig måte.

REFERAT FRA ARBEIDSGRUPPEN:

"The Therapeutic Value of Nursery Rhymes in Rhythm, Speech and Movement"

Nancy Blanning

Nancy Blanning ledet denne arbeidsgruppen som varte over 3 dager, hver dag fra 15.30 til 17.00.

Hver økt var lagt opp slik at det var en fin balanse for oss deltagere mellom det å være lyttende og det å være aktive og deltagende selv.

Som overskriften til arbeidsgruppen sier, fortalte hun mye om verdien av sanger, vers, rim og regler i forhold til rytme, språk og bevegelse og hvordan det virker pleiende og terapeutisk for hvert enkelt barn. Hun la stor vekt på det arbeidet vi gjør når vi har ringen med barna, og hun presiserte at ringen er en viktig pedagogisk del av vår hverdag i barnehagen.

Hun kom videre inn på hvordan nettopp ringen styrker barna i deres utvikling.

Alle barn har behov for rytme og gjentakelse, sanseinntrykk og gode forbilder, og disse sidene møter barna i ringen. Hun fremhevet også ringen i forhold til den motoriske, språklige og sosiale

utviklingen hos barnet. Til slutt tok hun for seg den voksnes rolle i ringen. Hun mente at den voksnes oppgave i ringen blir først og fremst å forsøke å være etterligningsverdig i ord, bevegelse, holdninger og tanker. Vi må bringe inn sannhet og ekthet. I tillegg må den voksne ha kunnskap om alderstypiske trekk hos barnet, og vi må vite hva barnet til enhver tid trenger. Ikke minst mente hun at ringen må formes slik at den gir glede til små og store, - da styrkes livslysten og livsgleden.

Nancy selv utstrålte en stor glede og begeistring, og det var tydelig at hun hadde en stor interesse for temaet hun hadde i arbeidsgruppen. Jeg tror virkelig hun gav oss alle en fornyet inspirasjon og motivasjon til det videre arbeidet med ringen vår!

”Meeting the Other: Parents/Educators as Partners”

Louise deForest

En spennende arbeidsgruppe som gav oss mye inspirasjon og mange eksempler på hvordan møte kolleger og foreldre i et fellesskap hvor vi ikke “belærer” hverandre, men møtes gjennom en felles *interesse* for barnet. Vi har alle noe å gi (en gave) hverandre samtidig som vi gir hverandre utfordringer.

Louise vekslet mellom å formidle sine erfaringer og metoder og å aktivisere gruppen.

Vi fikk flere konkrete oppgaver som for eksempel; formidle hvilke ”gaver” gir du barna og foreldrene, hvilke utfordringer opplever du? hva slags sanseopplevelse får du ved å berøre ulike gjenstander, eller lytte til lyder? Hvordan oppleves det å leke med forskjellig leketøy (alt fra leker av naturmaterialer til all slags kunstmaterialer)? · En oppgave var å stille hverandre spørsmål vi helst så at foreldrene **ikke** stilte oss, og så skulle vi prøve å besvare dem!

Arbeidsgruppen var fylt med praktiske eksempler på hvordan møte foreldre/foresatte.

Vi har et felles mål; barnets utvikling med sine muligheter og utfordringer.

Vi sitter inne med erfaringer både som foreldre og som pedagoger, og vi har mye å lære av hverandre.

“The Anthroposophical Day Nursery: Surrounding the child with health-giving sheaths, nurturing the life of the family”

Bernadette Raichle

Bernadette Raichle driver sammen med mannen sin er familie barnehage på New Zealand. Tanken var å drive som et hjem og etter Antroposofiens grunn tanker. Hun fortalte hvordan det hele startet for 15 år siden, om motgang og medgang. I dag har de en gruppe med 20 barn fra 6 mnd til 5 år i et stort hus med en idyllisk fin hage.

Hun var en engasjert dame og det var tydelig at hun brant for det hun jobbet med. Hun fortalte hvordan de hadde lagt det opp med rytme, aktiviteter eller ikke aktiviteter, foreldre arbeid og mer. Hun ga meg inspirasjon til mitt eget arbeid. Barnehagen har kjøpt boken hennes og den er til utlån.

“The Beauty and Wisdom of Hand Gesture Games & Movement Games”

Kundry Willwerth.

Gruppeleder, Kundry Willwerth har oversatt til engelsk 3 bøker med vers, sang og bevegelser skrevet av tyske Wilma Ellersiek og dette materialet var grunnlaget for det som ble gjennomgått i gruppen.

Hun sa blant annet at Wilma Ellersiek forfattet disse bøkene til bruk for barn under 7 år som en motvekt mot den tidlige innlæringsprosessen som var i ferd med å bre seg i barnehagene i 1960-årene. I gruppen ble det gjennomgått mange sanger og vers, alle med forskjellige finger/håndbevegelser som skulle harmonisere med teksten. Tanken bak disse bevegelsene var å fremme barnets motoriske utvikling og at man ved varsom berøring i lek og sang kan bedre relasjoner mellom både barn og voksne. Gruppens deltagere kom fra mange forskjellige land og tekstene ble gjennomgått både på tysk, engelsk og spansk, noe som viste oss alle hvor universell de små barnesangene/reglene er.

En stor takk til stevnearrangørene og til Stiftelsen Stjerneglimt som lot oss dra fra Sølvi Liltved, Astrid G. Paulsen, Sølvi Vedvik og Eldbjørg Gjessing Paulsen.

Referat fra arbeidsgruppe med Louise de Forest.

Foreldresamarbeid.

Wilton, USA 2008

På Verdensbarnehagestevnet deltok jeg i en arbeidsgruppe med Louise de Forest om foreldresamarbeid. Hun er ansatt i barnehagen på Steinerskolen på Manhattan i New York og har satt fokus på arbeidet med foreldrene i lang tid. Selvfølgelig er ikke alt dette direkte anvendelig under norske forhold, men jeg ble svært inspirert og vil gjerne prøve å formidle noen av hennes perspektiv.

Foreldrene trenger like mye tid og

(tidligere publisert i SAX, 2006, 3-4)

oppmerksomhet som barna, de søker til oss fordi vi har noe til dem. Samtidig utfordrer de oss til stadig å bli bedre. Våger vi å snakke om utfordringer vi får i møtet med barna, kommer vi nærmere hverandre og bidrar til å skape et lite samfunn, som barnehagen bør være.

Alle familier MÅ delta på foreldremøter, gjerne begge foreldrene. Ved å legge møtene til lørdag formiddag og tilby barnepass, kommer

alle. Mange foreldre blir skuffet når de møter steinerbarnehagen, de blir kritisert, synes de stiller dumme spørsmål, til nå har de gjort alt galt.

Hvilke oppgaver har vi i møtet med foreldrene?

- Formidle samspill.
- Danne nettverk som kan vare gjennom barnets oppvekst.
- Støtte skolene ved at vi kjenner skolens læreplan og metodiske grep.
- Formidle til foreldrene det vi opplever barnet sier, trenger, ønsker og hvem de er. Vi må ha tillit og kjærlighet til hverandre for å kunne gjøre det.
- Respekttere foreldrene like mye som vi respekterer barnet.
- Finne det skjønne hos alle gjennom sanne samtaler.
- Skape en situasjon som støtter både foreldrene og læreren.
- Skape et sannferdig forhold.
- Foreldre føler at mange pedagoger er redde for å ha foreldremøter.
- Forstå at disse utfordringer må vi løse, de er forbundet med vårt karma.
- Vi må ha dyp hengivenhet.
- Foreldrene har like mye å gi oss, som vi opplever at vi får fra barna.
- Er vi redde for at foreldrene skal oppdage hvem vi er?
- Må våge å si: vet ikke- skal finne ut.

For å øke våre kunnskaper: lag en liste med 10 spørsmål du synes det er vanskelig å svare på, finn svarene- lag 10 nye! Slik utvider du din kunnskap.

Noen spørsmål MÅ vi kunne svare på

- Hva er antroposofi?
- Barnets utvikling?
- Skolens læreplan?
- Viljesutvikling?
- Den frie leken?

Så var det foreldremøtene- hvordan er de for foreldrene?

Prøver vi å vise dem at vi har rett?

Vil vi lære dem?

Vi er i bevissthetens tidsalder, foreldrene vil bli klokere, ikke dummere. Inspirerende møter er helt nødvendig, minne dem om noe de allerede vet, av erfaring eller intuisjon. Passe på ikke å undervurdere. Still spørsmålene og la foreldrene erfare, slik barna gjør.

Innhold i et foreldremøte:

Barnet er et sanseorgan, vår bevissthet om det er avgjørende for hva vi velger å gjøre i barnehagen.

Lukk øynene, kjenn på leker (ikke se, vi er så visuelle). Hvordan føles det du har i hånden? Ikke hva det er, men hvordan det føles! Bruk mange objekter.

Lukk øynene, lytt til lyder fra leketøy.

Hva støtter imaginasjonen? Finnes det en sammenheng mellom leketøy og lyd?

Hvordan velger vi leketøy som støtter imaginasjon, fantasi og forestilling?

.....det vi gjør, det gjør vi for evigheten! Også foreldrearbeidet.

Det beste foreldrene kan få, er et kjærlighetsfylt bilde av barnet, men det må være sant og objektivt. Det er vår oppgave å formidle det vi ser bak en ytre oppførsel. Hvem er du? Det krever foreldrene av oss.

Et forhold basert på ærlighet, må også kunne si de vanskelige tingene. Hva trenger barnet at vi skal formidle? Det som kan gjøre inkarnasjonprosessen enklere for dem. Pass på å si hyggelige ting, det skaper forbindelsen for senere vanskelige runder. Vi har ansvar for å finne løsninger/hjelp der hvor det trengs.

Langsiktige mål:

- Årsplan for foreldremøtene.
- E-post med informasjon, så slipper man å ta det på møtene.
- Ikke lag telefontid, men besvar alltid henvendelser og ring gjerne selv om det er noe du vil si ifra om.

- Ikke lag planer, ingen tema, men ta opp de spørsmål som stilles, ikke bruk tid på de som ikke stilles.

- Nevn barnets navn når du nevner episoder, det styrker bevisstheten om at alle barna er alles barn.

- Hjelp foreldrene å bli kjent med alle barna.

- Tidsplan følges, halvannen time, ingen servering, dette er arbeid, nok tid til samtale. Med kort tid, kommer man fort til saken.

- Forbered deg nøye, som til arbeidet med barna.

- Antroposofi må være tilstede i de svarene som gis.

- Ikke gi inntrykk av at du har det fryktelig travelt.

Ved å jobbe på denne måten, vil alle samtaler med foreldrene være i det felles møtet, ikke

ved henting og bringing. De vil også være i det felles rommet som må varmes foreldrene imellom.

Hvordan få tak i fedrene?

- Ikke spør etter mor når du ringer.
- Lag møter for bare fedrene.
- Finne det positive i alle, også fedrene.
- La dem arbeide i barnehagen.
- En holdning om at alle må delta, alle må dra sammen.
- Skilte må få all informasjon.

Husk at barnet har valgt sine foreldre, det må vi kommunisere.

Inntaksmåte:

- Informasjonsflyt.
- Ikke hjemmebesøk.
- Individuelt møte med alle i barnehagen før oppstart 1 time.
- Felles møte etter noen dager. Barn/foreldre, sosial sammenkomst.
- Individuell oppfølging etter samtale.
- Ikke rapport, men beskrivelse av det enkelte barn og gleden ved å samarbeide med foreldrene.
- Foreldrene må få beskrive sitt barn første gang. Neste gang beskriver pedagogen barnet.
- Åpenhet på hva barnet strever med- hvordan kan vi hjelpe?
- Barnets biografi gis på foreldremøtet av foreldrene, 5 minutter.
- At vanskeligheter bare går bort av seg selv er sjeldent, sett inn tiltak.

Passe på å bevare egen inspirasjon i dette arbeidet.

Grete Gulbrandsen.

SOLENGELEN KJEMPER MED DRAGEN

Mikaelstid er ikke bare det siste solgullet som stråler over naturen, det er tiden da den store dragen viser seg allesteds på jorden og pønsker ut onde ting.

Den tapre ridder Georg strir for erkeengelen Mikael på jorden. Overalt hvor han dukker opp med sin fyrige hest og sitt lysspyd, der flykter dragen og kryper inn i sin mørke hule.

I Bozen, i Sydtirol feirer man den dag i dag St. Georgsfesten til Mikeali.

For lang tid siden bodde en ung ridder på borgen ved Bozen. Han hette Georg! Det støyende livet på borgen blant sine barske brødre likte han ikke. Han overlot dem sin arv og drog til fjellenes ensomhet for å tjene gud.

Han ble kalt en hellig mann, for han gjorde bare godt for mennesker og dyr. I sin lille eremitthytte følte han seg himmelen nær. Ingenting forstyrret hans ro. Bare av og til så han en vandringsmann gå gjennom kløften, som var på vei til en helbredende kilde i nabodalen.

En dag brøt skrik og kamplarm stillheten i hans hytte. Opp fra slukten hørtes rop om hjelp. Da svingte han seg opp på sin hvite hest, grep spydet og red ned i kløften. Forskrekket så han en fryktelig drage i kamp med riddere og deres menn nede i dalen. Dragen var rasende. Ingen klarte å hamle opp med den og han drepte den ene etter den andre. Om ikke lenge vil den sikkert styrte seg over kvinnene som sto rundt den vakre kongedatteren. Hennes lange, skinnende gullhår bølget i vinden, og hennes bedende hender var utstrakt mot himmelen.

Når Georg forstod den store nød, tok han mot til seg, stilte seg under seg Mikael's beskyttelse, og styrtet med sin skimmel rett inn i kampen, som et lyn. Prustende og brølende styrtet dragen seg på sin nye fiende. Georg svingte spydet og traff udyret midt i hjertet. Det snodde seg i støvet. Endelig falt det helt sammen og dens svarte blod farvet jorden.

Datteren til den mektige Goterkongen klemte redderen i nøden i stor glede og takknemlighet. Georg fulgte hele følget tilbake til Bozen og så dro han seg tilbake til skogens ensomhet igjen.

Når menneskene hørte om heltedåden valfartet mange tusen til den kløften, der ridder Georg og hans hest hade våget spranget ned i dypet og drept dragen.

Fjellbekken som dengang skummet vilt gjennom slukten, flyter nå stille rundt steinen han hoppet fra. Man kan ennå se sporene etter hestehoven i fjellet, fra det store spranget han gjorde.

Ridderen er kjent i all verden som den hellige Georg. Han er Mikael's stridsmann på jorden. Og alle som har mot nok til å vinne lysspydet kan også bli Mikael's følgesvenn.

(oversatt fra "Die Sonnenmuhme", von und nach Liane Keller)

Askeladden Steinerbarnehage 25 år!

(1983 – 2008)

Torsdag 28. august 2008, slo vi to fluer i en smekk. Vi markerte både at det har vært Steinerbarnehage på Hurum i 25 år, og holdt den offisielle åpningen av vårt nye barnehagehus. Innflytningen i det nye huset var allerede i august 2007, men som alle vet er det alltid mye som skal på plass, og det ble både jul og påske før vi fikk sett oss om og bestemt en dato for offisiell åpning. Da oppdaget vi at vi også hadde 25 års jubileum!

Alle Askeladdens gode hjelpere igjennom 25 år ble invitert. Ved å sette en annonse i avisen fikk vi invitert alle de barn og foreldre som hadde vært i barnehagen i løpet av de siste 25 år til fest. De som startet barnehagen i 1983 og de som har arbeidet i den var også invitert. I tillegg ble Cultura bank, som stod oss bi med byggelån og råd og dåd gjennom hele byggeprosessen, arkitekt, håndverkere, barnehageansvarlige i kommunen og ikke minst ordføreren også bedt.

Noen dager før festen fikk vi en journalist fra lokalavisen på besøk. Hun så huset, lot seg begeistre og laget en stor reportasje om oss. Det ble temaside om vårt økologiske barnehagebygg med fargerike bilder av det nye huset og de søte barna. Det var en god måte å få fortalt om den store begivenheten på.

Det hadde regnet i flere dager i strekk og det så vått og grått ut for festdagen vår. Hvordan skulle det gå med feiringen i vår vakre, grønne og blomstersmykkede, men akk så våte hage?

Men torsdag 28. august startet med sol og vind og hele hagen tørket opp! 25 fargerike heliumballonger viste alle barnehagens år. Ballongene stod ikke rett opp, men danset med vinden, og store og små danset med i stor forventning og med kribling i magen. Vi måtte vente helt til kl. 15.00 på at gjestene skulle komme!

Vinden løyet, ballongene stod rett opp som heliumballonger skal. Klipp, klipp så fløy den første ballongen over den grønne skogen og opp i den klare blå himmelen. Klipp, klipp, der var den neste på vei. Røde, grønne, gullfargede, blå, hvite og fiolette steg de til himmels i en spiral, hele regnbuen svang seg opp. Trompet, fiolin og tromme spilte til. Ballongene fløy ut i verden og fortalte om Askeladden Steinerbarnehage

Så hadde vi den offisielle åpningen av barnehagen. Hver avdeling hadde sine snorer som skulle klippes; Blåbær, Tyttebær og ikke minst vår nye avdeling Bjørnebær for barn fra 1 til 3 år. Med sang og musikk ble barnehagen så danset inn. Alle barna hånd i hånd med far og mor, hui hvor det går!

Til fanfarespill ble ”verdens største kake” båret inn igjennom barnehagens port av fire sterke pappaer. Sjokoladekake og eplesaft var populært!

Steinerskolen på Hurum, vår kjære nabo, sa vakre ord til oss med blomster og gave. Ordføreren hilste fra Hurum kommune. Ulf Børresen - en av grunnleggerne - fortalte om de første år. Mange muntre historier om hvordan en umulighet blir mulig i en liten kommune i bushen (Buskerud fylke.)

De første årene

Eventyret om Askeladden og de mange gode hjelperne startet ikke for 25, men for 30 år siden. I året 1978 flyttet en ung lege og hans kone til et småbruk på Hurum. Legen ble verge for en ung psykisk utviklingshemmede mann. Flere mennesker ble involvert i dette, og det ble utgangspunktet for det steinerpedagogiske arbeidet i Hurum. Da disse aktive menneskene også hadde barn selv, var ønsket å arbeide mot å starte en steinerbarnehage. Samtidig ble det startet en antroposofisk studiegruppe.

I 1983 kjøpte de en nedlagt leirskole på Kana i Hurum. Tiden var kommet for å starte en barnehage basert på steinerpedagogikk. Og slik kom vår ”foreldre-villede-steinerbarnehage” i gang med Ursula Johansson som første pedagog. Skolen ble en naturlig fortsettelse i 1985 med Joseph Wagenheim som lærer for første klasse. Det var starten på et langt samboerskap og samarbeide mellom skole og barnehage.

Barnehagens visjoner den gang

Det store ønsket var en annen pedagogikk enn den det offentlige kan tilby, derfor en ”foreldrevillet barnehage” med steiner pedagogikk. Det var ikke lett å være annerledes i en liten bygd på 8000 innbyggere. Heldigvis for oss var det behov for barnehager her på Hurum, så kommunen var positivt innstilt til vårt initiativ. Igjennom barnehagen fikk vi god kontakt med mange foreldre og kunne fortelle om og la dem oppleve steinerpedagogikken gjennom deres barn. Det var mange sangglade mennesker i pionergruppen, og dette var også en positiv og sosial impuls som var en kontaktskaper i bygda. Biodynamisk jordbruk fikk unge mennesker til komme til de to gårder var på Hurum da. Det gjorde vårt miljø internasjonalt. Og som nevnt før hadde vi legen Ulf Børresen som arbeidet med antroposofisk medisin. Han hadde stor kontaktnett. Vi er flere av hans pasienter/venner fra byen, som fikk foreskrevet resept på et opphold på landet ☺.

Glede og idealisme preget oss. Vi fikk mange livserfaringer i disse år og var sikkert også forferdelig ensprede å være sammen med.

Nye gamle lokaler

I 1989 hadde vi vokst ut av leirskolelokalene, og Stiftelsen Holtebrekk kjøpte det nedlagte aldershjemmet på Hurum. Vi flyttet da til en av de adresse med lang historie bakover i tid og gårdsnummer 1. det store huset er fra 1913, og det første som ble bygd i dette området. Der var det god plass, tomten er på 23 mål. Barnehagen fikk lokaler i 2. etasje med en lang gangbru opp. Der hadde vi 1 avdeling med barn fra 3 til 7 år. I forbindelse med reform 97 fikk utvidet med en avdeling til.

Nytt hus - hurra!

Etter 18 år i andre etasje i det gamle huset sammen med skolen, var det godt å slippe gangbroen for å komme ut på lekeplassen. Vi har nå bygd nytt hus på skolens tomt, og det gode samboerskapet med skolen vil fortsette; skolen har sal og garderober i etasjen under oss.

Omgivelsene våre er de samme som tidligere, med en stor innsjø, jordbruk og skog som nære opplevelser. Av nære naboer ellers er en familiebarnehage. Husene ligger på rekke og rad, med Steinerskolen ytterst mot hovedveien, familiebarnehagen i midten og Askeladden Steinerbarnehage med sitt lange røde, grønne og oransje hus lengst inne. Vi har fått en drøm oppfylt med eget hus nede på bakken

I dag

Som for 25 år siden er det viktig å stå for Steinerpedagogikken. Men underveis har vi måttet tilpasse oss foreldrenes hverdag og at vi er i en kommune med full barnehagedekning. Vår barnehage er i dag en heldags barnehage med en egen gruppe for barn under 3 år. Det har gitt oss mange nye utfordringer.

Når en barnehage kan se tilbake på 25 års drift, er flere av de barn som var i første kullet selv blitt foreldre. Det å ta imot disse tidligere barnehagebarn som foreldre er spesielt, livshjulet har gått en runde. Det gjør arbeidet i barnehagen meningsfullt og gir kraft. En rytme som puster, en frodig sansning og verdige voksne å etterlikning ønsker vi i vår hverdag. Kunsten å leke setter vi høyt, og sammen med humor er det kronen på verket. Steinerpedagogikken er mer enn 100 år gammel, men like kraftfull i dag.

Astrid Sund, styrer i Askeladden Steinerbarnehage

Aspekter ved barnets utvikling.

Belyst gjennom syvårsperiodene.

Frode Barkved.

1. OM ALDERSRELATERT UNDERVISNING

Med vennelig tillatelse av forfatteren vil vi gjengi Frode Barkveds "ASPEKTER VED BARNETS UTVIKLING" i denne og kommende utgaver av Årstidsbrevet.

I hvilken grad handler pedagogikk om å gjøre rett ting til rett tid? Sagt annerledes; er det vesentlig for læring at den tilpasses den alder barnet eller ungdommen befinner seg i? Finnes det, i så tilfelle, utviklingslover, som kan danne utgangspunkt for *når* de forskjellige lærearenaer, faginnhold, og metodikk, er adekvate?

I pedagogisk øyemed er det helt avgjørende å vite om det fins utviklingslover man bør forholde seg til. Selvfølgelig, ville de fleste si, må man behandle barn etter alder. Ingen ville finne på at det var et viktig pedagogisk anliggende å lære fireåringer annengradsligninger. Men er det likevel ikke en utbredt oppfatning at jo tidligere barn lærer, desto mer vil det kunne som voksen? Hvor ofte hører vi at barn *ikke* bør lære visse ting i visse aldre? Blir ikke intellektuelt modne barn alltid bejaet, mens de som sent lærer seg intellektuelle ferdigheter gjerne oppfattes som umodne? Eller sagt annerledes; syns vi ikke alle at det er storartet med vidunderbarn?

Fins det for eksempel grunn til å skjerme barn for kunnskap, selv om vi vet at de rent evnemessig kunne vært i stand til å tilegne seg den? Og er det også slik at visse kunnskapsinnhold og formidlingsformer vil være mer eller mindre virkningsfulle og oppdragende alt etter hvilken aldersgruppe man vender seg til?

Dersom man, som pedagog eller oppdrager, gikk ut og oppfordret til å skjerme barn mot for tidlig læring, ville man antagelig høste fint

lite gehør.

I det følgende skal vi likevel blant annet undersøke om ikke en slik oppfordring i enkelte tilfeller har noe for seg.

Hvilket forhold har dagens pedagoger til begrepet "aldersbasert undervisning"?

Det er ikke ofte – bortsett fra i steinerskolesammenheng – at man støter bort i dette begrepet. Leser man i L 97, så står det ingenting om den *typiske* syvåring, eller den *typiske* tolvåring? Heller ikke om egenarten hos en andreklassing eller en syvendeklassing. Selvfølgelig står det noe om faglig progresjon. For eksempel:

"Opplæringa skal skape gode vilkår for utvikling og læring tilpassa føresetnader og modning og leggjast til rettes slik at ho blir relevant for den alderen elevane er i." ¹ Hva som menes med "relevant for alderen" får vi deretter en meget generell og kort innføring i.

Småskoletrinnet (1. – 4. klasse) skal være preget av tradisjonene fra barnehagen og skolen. På dette trinnet er det viktig med undring, samt nysgjerrighet og utforskning. Gjennom hele småskoletrinnet skal vekten ligge på læring gjennom lek, kan vi lese. Lese, skrive og regneopplæring er også viktig for dette trinnet. Denne læringen skal også næres av lek og leken skal på sin side næres av læringen. Avslutningsvis sies at det på småskoletrinnet er naturlig å etter hvert gå over fra temaorganisering til fagorganisering.

På mellomtrinnet (5. – 7. klasse) skal fagene så tre tydeligere frem. Nå skal blant annet dyktigheten og kunnskapen konsolideres. Videre skal konsentrasjon, arbeidsvaner

og studieteknikk oppøves. Fantasiene, problemløsning og kritisk tenkning likeså.

På ungdomstrinnet (8. – 10. klasse) står faglig fordypning og faglige krav mye sterkere. Her leser vi også noe om arbeidsmåter tilpasset alderen: ”Prinsippa for vitenskapelige arbeidsmåter tilpassa alderen og føresetnadene til elevane gir dei ein reiskap for å vinna ny innsikt og for analyse og kritisk vurdering.”²

Vi aner en utviklingstenkning gjennom det vi leser, men, som sagt, i meget generelle, og også, grove trekk.

Kritikken mot L 97 gikk da også ikke minst på at den var for lite fundamentert i en ide om barnets utvikling.

Fra Steinerskolenes høringsuttalelser leser vi blant annet:

”Som hovedinnvending mot L 97 vil vi trekke frem savnet av et utviklingsperspektiv gjennom de ti skoleårene. Det foreliggende læreplanutkastet legger opp til at norske skolebarn fra første skoleår skal øves til å bli ”tilskuere”. De skal betrakte verdens ulike fenomener, samtale om dem, vurdere dem, sortere, ordne og så videre. En slik undervisning vil ikke bygge opp barnas handlekraft, deres evne til selv å gripe inn i verden.”

For å eksemplifisere dette nevnes norskfaget:

”Der legges det vekt på at barna de første skoleårene skal befatte seg med fortellinger, eventyr og litteratur som gjenstand for en enkel tekstanalyse. Syvåringene skal for eksempel arbeide med roller som helter, heltinner, skurker og ofre i forhold til eventyrene. De skal altså bevisstgjøres noen av de virkemidlene som er karakteristiske for eventyrenes form. Dette skaper en unødvendig avstand til eventyrets budskap, og barna vil ikke kunne leve seg inn i den verdifulle billedverden som eventyrene tryller frem for deres indre blikk. For små barn er en fortelling et stykke virkelighet. Den handler om livet, om mennesker, dyr, eller andre fenomener i verden. Det som fortelles er sant. For ellers ville jo læreren lyve!

Undervisningen er for lite rettet mot barnets alderstrinnsrelaterte evner og behov. For

seksåringen har et helt annet forhold til sin omverden enn en sekstenåring. Det yngre barnet har ennå ikke samlet seg så mange livserfaringer, det lever fortsatt i en tilstand der lysten til å etterligne og en barnlig åpenhet preger dets forståelse av verden. Evnen til abstrakt tenkning er ennå ikke utviklet. Det finnes i dag hjerneforskning som peker på hvor viktig den motoriske aktiviteten i barneårene er for den senere intellektuelle utvikling. (Se blant annet boken ”Eleven – den siste slaven av hjerneforsker Matti Bergstrøm.) De yngste skolebarna skal være aktive, handlende, viljesmessig engasjerte,

og dermed utvikle sine mentale ferdigheter. En slik konkret og opplevelsesorientert pedagogikk vil legge grunnen for de senere årenes vitebegjær og lyst til å lære.”³

Her ser vi at steinerskolenes hovedkritikk angående L 97 nettopp ligger i at planen er mangelfull når det gjelder en gjennomtenkt ide om hvordan barnet skal kunne møte noe i lærerplanen som det føler seg beslektet med i forhold til sin egen utvikling. Men vi merker også at kritikken retter seg mot at barna øves opp til å bli tilskuere i stedet for aktivt handlende.

Men det er jo nettopp leken som blir så sterkt betont i L – 97! Gjennom lek er jo barna

nettopp først og fremst deltagende, ikke tilskuere!!

Kan det være at ordene om leken som skal gjennomsyre all undervisning på småskoletrinnet har en noe retorisk klang? Er det mulig å både ville innlemme seksåringene i en skolekultur og la denne skolekultur bli inspirert av barnehagekulturens lek?

Allerede før reformen gjennomførte Elisabeth Ianke Mørkeseth, i regi av ”Forsøk med pedagogisk tilbud til seksåringer”, et nærstudie ved en skole som arbeidet med delprosjektet ”tidligere skolestart”. Hun fant på ingen måte bekreftet Hernes ord om at småskolen ”skal være preget av tradisjonene fra barnehagen og skolen.” Mørkeseth konklusjon etter nærstudiet var ”at skolens kultur med sin tunge fagtradisjon

gjør det vanskeligere for førskolelærere å slå igjennom med andre måter å tenke på. Skolekulturen blir dominerende over barnehagekulturen.”⁴

Det er antagelig grunn til å tro at innføringen av L – 97 neppe har handlet om å skape en læreplan som kom nærmere barnets verden, virkelighet, og behov. Som vi senere skal se er det heller grunn til å anta at en politisk og økonomisk tenkning lå bak denne reformen; altså de voksnes, og ikke barnas beste.

¹ Læreplanverket for den tiårige grunnskole” KUF 1996. s. 69.

² Samme, s. 75.

³ Tidsskriftet ”Steinerskolen” 4/95 s. 23 – 24.

⁴ Marianne Sevåg Vestly (red) ”Amputert barndom. Om skolestart for seksåringer” Fra artikkelen ”Møte mellom barnehagekulturen og skolekulturen” av Elisabeth Ianke Mørkeseth, s. 81 – 87.

Betraktninger fra arbeidet i en steinerbarnehage med beliggenhet Oslo Indre Øst

Mari Rise Knutsen

Dere har sikkert gått forbi dem dere også, kvinner og menn som sitter med pappbeger på gaten. Når vi i Eventyrbrua Steinerbarnehage skal på tur må vi nødvendigvis bevege oss litt utenfor vår trygge bakgård og hage. I de siste månedene har noen av byens tilreisende tiggere hatt fast tilhold ved de nærliggende broene; Nybrua og Eventyrbrua...

En dag da en storebarnsavdeling var på tur hjem etter en herlig tur i skogen, passerte vi en mann som satt på en papplate, med plakat og beger med noen få mynter i, foran seg.

Noen av barna stilte spørsmål i det vi passerte mannen: ”Hva står det på plakaten?” Som voksen og pedagog ønsker ikke jeg at barn i 3-6 års alder skal få innblikk i all verdens urettferdighet og elendighet, og svarer mens vi går videre ”Han har skrevet at han ikke har penger, og det trenger han”. Jeg tenker at dermed var vi ferdige med den saken, men nei: ”Hvorfor det?” spør barna. ”Kanskje han ikke har noen jobb” svarer jeg.

”Jo, det har han vel” svarer et av barna, ”- det er nok jobben hans å sitte her!”.

Et annet barn følger opp: ”Kanskje han jobber i butikk, og ikke får så mye penger”.

Vi snakker om at han kanskje kommer fra et land hvor det er vanskelig å få jobb, ”- og kanskje det er krig der” sier et av barna. Det oppstår en liten pause.

”I Burma er det krig” sier en jente på 5 år ”- det har vært krig veldig lenge i Burma”. En større gutt sier: ”Husker dere da det var Mikaelsfest i barnehagen (29.september), og vi hadde kledd oss i røde klær. Den dagen hadde alle mennesker på røde klær for Burma”.

”Det er derfor vi feirer Mikaelsfest” sier en 6 -åring ”- for at det ikke skal være krig i Burma, og for at det ikke skal bli krig noen andre steder heller. Det er for at menneskene skal slutte å krige mot hverandre at vi har Mikaelsfest!”

Jeg lar denne anekdoten stå for seg selv, i respekt for at små barn kan ha større tanker enn oss voksne.

Forstyrrelser i barns evne til å danne ytre og indre bilder av virkeligheten

Del av en tysk studie som antyder virkninger av TV-bruk og sigarett røyking

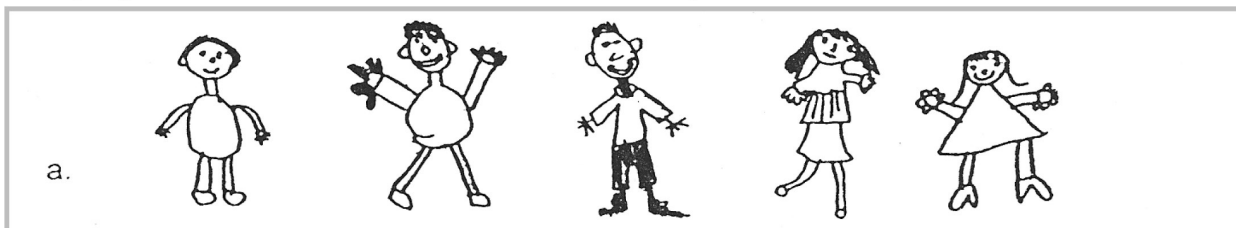
To pleiere fra en tysk kommunal helsestasjon gjorde en studie blant 2000 barn i alder 5-6 år hvordan den billedlige iakttagelsesevnen - oppfatningsevne ble påvirket gjennom tv-titting og passiv røyking. De så på barnas kognitive evner/oppfattelses evner, modenhet og hvordan dette kom til uttrykk i deres billedlige oppfatningsevne med å reproducere inntrykk.

De fikk gå gjennom en test som gikk ut på å "tegne en person". Tegningene ble senere evaluert på helsestasjonene ut fra kriteriene "menneskekroppen

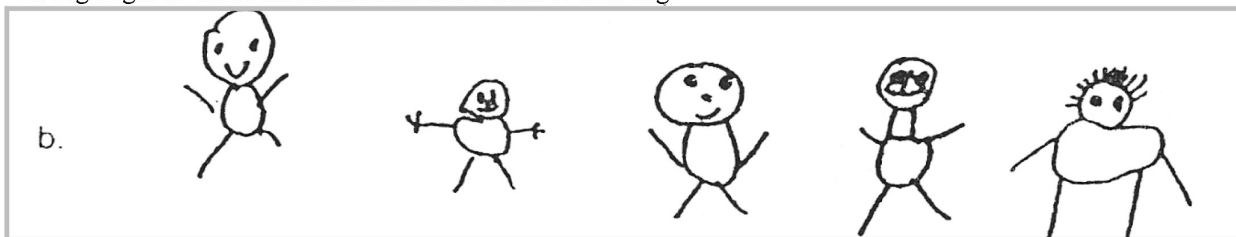
med lemmer, antall fingrer på hver hånd, tydelig markert nese og øyne etc. På denne måten var det mulig å skille mellom høy eller lav scoring blant disse barna. Barnas scoringer ble så sammenlignet med deres gjennomsnittlige konsumering av tv-titting (i skjema bortover og nedover) og mot det daglige omfanget av deres "passive" røyking antall sigaretter mor/far røyker ved barnas tilstedeværelse)

De følgende illustrasjoner indikerer et veldig alarmerende resultat;

A. Tegninger av barn som har sett mindre enn 3 timer tv hver dag:

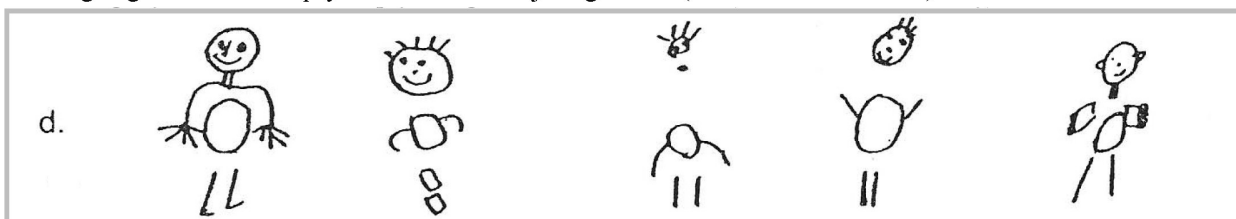
B. Tegninger av barn som har sett mer enn 3 timer tv hver dag:

C. Tegninger av barn som har sett mer enn 3 timer hver dag og har vært utsatt for passiv røyking:

D. Tegninger av barn med psykiske eller sterke sjelelige avvik (ikke inkludert i studiet):

Den økte hyppige konsumeringen av tv-titting synliggjøres med et signifikant avvik i utviklingen hos barn og viser samtidig en klar negativ effekt p.g.a. "passiv" røyking.

I tillegg til å se på den visuelle oppfatningsevnen relatert til barnets utvikling, fremstår oppfattelsesevnen som sterkt svekket grunnet hyppig eller overdreven tv-konsumering, data/videospill. To leger kom fram til den konklusjon at det økende bruk av disse media; tv/data/videospill splitter barnas iakttagelsesevne, hindrer deres utsikt og mulighet for oppmerksomhet og prosessen til å kunne danne et eget indre bilde avtrubbes/svekket. Tegningene på rad b ble laget av barn med sterke psykiske og sjelelige avvik og var ikke inkludert i undersøkelsen; disse var påvirket av

familiekonflikter, skilsmisser, traumatiske opplevelser, fengsel/arrestasjoner etc.

Faktum var at rad A lyktes med å avbilde figurene mens rad C og B indikerer emosjonelle forstyrrelser og mulig psykiske problemer blant barn som ser mye på tv og utsettes for "passiv" røyking.

Denne redigerte artikkelen og sammendraget av undersøkelsen finnes på Chr. Rittelmeyers Kindheit in Bedregnis, Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 2007, side 78-80.

Denne undersøkelsen er gjort av to leger: P Winterstein og R Jungwirt.

Hva skal vi med barn?

Simen Tveitereid, frilansjournalist

Tidligere publisert i Dagbladet, 12.11.2005

Det er visst babyboom i Norge. Oslo hadde i 2004 det høyeste fødselstallet siden 1900. En kan spørre seg hvorfor.

Når det å være forelder er en sur plikt, som det gjelder å fri seg mest mulig fra. Når det å være mor anses som mindre viktig enn å sitte i et styre i en mellomstor norsk bedrift. Når lykken er å finne en barnehage med lengst mulig åpningstid.

Å få barn er det mest radikale et menneske kan finne på. Det gjør noe med deg. Med alt fra alkoholkonsumet til dine dypeste tanker. Men idealet i vår tid er å leve som om ingenting var hendt. Karrieren skal klatre videre, man skal ikke slutte på kurset i kick-boksing, man skal være på fest hele natten som før. Helst bør man være klar for en ekspedisjon til Antarktis to måneder etter man har fått barn. Og skrive bok om det etterpå. Eventuelt kan man bli ammende statsråd. Hvorfor ikke?

DET GÅR EN KLAGESANG gjennom denne travle byen, den synges av småbarnsforeldre. De søvnløse, de utslitte, de frustrerte, alltid skulle de vært et annet sted, alltid plages de av dårlig samvittighet. De ser for lite til barna, barna ser for lite til dem, derfor sutrer de, utakknemlige rakkere, sutrer selv om de har barnehageplass, og hjemmet fullt av dyre leker som hardt arbeidende foreldre har anskaffet.

Mange kvinner føler presset om å gjøre karriere så sterkt at de ikke våger å prioritere det viktigste i deres liv: Barnet. Ikke engang i de to-tre første årene. De som ekspertene sier er avgjørende for barnet. Mange skulle gjerne vært hjemme litt lenger, men de synes de må bli marketing director og avdelingssjef i likestillingens navn. Så sitter de på jobben og føler et savn som ligner en sorg. Og når sønnen tar sine første skritt er mamma i et kveldsmøte på Future Innovation og hjelper til i Karita Bekkemellems statistikk.

EN KAN UNDRE SEG: Hvordan er det blitt en sosialistisk kampsak at foreldre skal være minst mulig sammen med barna sine? Hvorfor synes et parti som SV at det viktigste er å holde forbrukersamfunnet i gang? Burde ikke en

rødgrønn regjering, som skal være på de svakes side, ta de virkelig svakestes parti? Dem som ingen spør. Barna.

I et intervju med Dagens Næringsliv (22.10) snakker likestillingsminister Karita Bekkemellem om det hun hater mest i denne verden, men som det nå er blitt hennes skjebne å administrere: Kontantstøtten. Hun sier: «Det er helt vanvittig feil at du blir premiert for å ikke bruke en barnehageplass og dermed delta i verdiskapningen ved å jobbe, og premien kan du bruke på sydentur eller nytt kjøkken».

Det viktige er å jobbe. Gjøre karriere. Man bør ikke gi mennesker økonomisk mulighet til å være mer sammen med barna sine, for de løper av sted og kjøper nytt kjøkken for pengene.

For et trist menneskesyn.

Og for en ensidig definisjon av verdiskaping. Er det overhodet ingen verdier i det å tilbringe tid med sine små barn?

JEG HAR IKKE vært i Syden, jeg har ikke kjøpt nytt kjøkken, men jeg har sagt til meg selv at jeg vil jobbe sånn omtrent 50 prosent i et par år. Kontantstøtten reparerer noe av det økonomiske tapet. Det er fint, men det er også temmelig overvurdert hvor mye man trenger. (Bare det man sparer ved å ha tid til å kjøpe seiflet på tilbud, i stedet for ferdigmat på Deli de Luca...) Det er mulig karrieren får seg en knekk, det er mulig jeg ikke bidrar nok til BNP, men jeg gjentar i hvert fall ikke feilen våre fedre gjorde. De angrer jo alle på at de aldri var hjemme.

Nå er det altså mødrenes tur.

Min sønn på 15 måneder går i barnepark. Fire timer utendørs om formiddagen. Så kan jeg jobbe litt, så kan han bryne seg litt på andre unger. Jeg synes fire timer virker lenge nok for en så liten pjukk. Jeg beklager å måtte fortelle det, kjære karrierekvinner, men det er ikke sjelden jeg har hørt toåringene deres stå ved gjerdet, peke ut i lufta og kjempe med gråten:

«Mamma jobbe. Mamma jobbe».

Så lærer de tidlig hva som teller her i livet.

«Mamma kommer snart», pleier vi å svare. Snart, sier vi. Til mennesker uten tidsopplevelse. En løgn også, for mamma kommer ikke snart, men om åtte timer.

BARN I kontantstøttealderen, 1-3 år, har best av å være mye sammen med foreldrene sine. Det er alle eksperter enige om. Ikke bare med foreldrene, men mye. Likevel er flere og flere i barnehage hele dagen. Og flere skal det bli. Over hele landet, spesielt i Oslo, blir nå barneparker lagt ned for å gi plass til barnehager. Parker opptar kommunal tomteplass, de er et hinder på veien mot det hellige målet: Full barnehagedekning. Foreldre som har hatt barn både i parker og barnehager mener at parkbarn har bedre grovmotorikk, blir sjeldnere syke og er bedre til å aktivisere seg selv. Men, hvem bryr seg om sånt?

Parker er et ineffektivt ledd i det moderne samfunnshjulet. Komme klokken ti, gå hjem klokken to, hva er det for slags tull? Barn skal gå i barnehager. Det gagnar likestillingen. Og den økonomiske veksten. Men er det et fremskritt for menneskeheten? Er vi ikke snarere tilbake i industrialiseringens tidlige fase? Da familiene var så dårlig stilt at begge foreldrene måtte arbeide så hardt at ingen av dem kunne ta seg av barna. Nå er det ikke fattigdommen som tvinger oss, men rikdommen. Den må opprettholdes. Det kan bare skje ved at begge foreldrene jobber full tid.

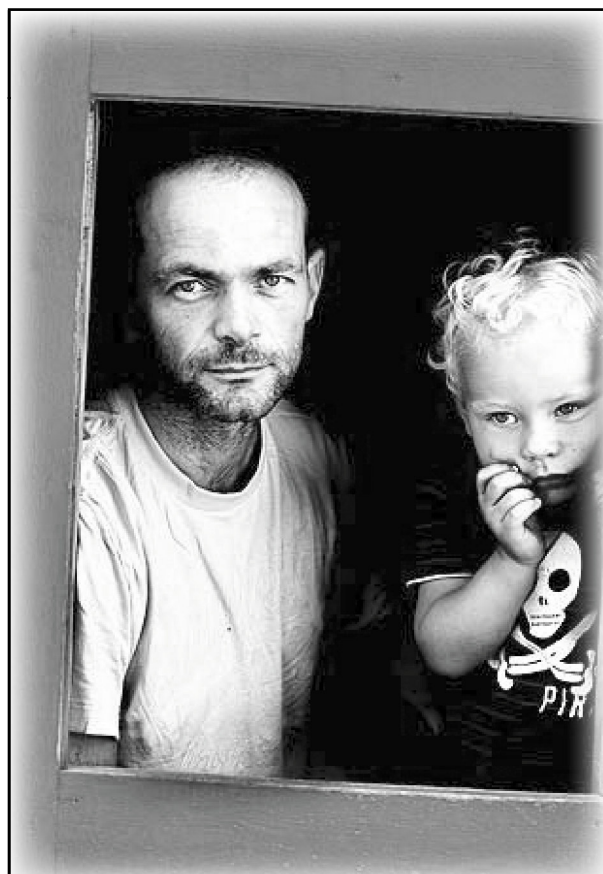
MEN HVA BLIR RESULTATET av at vi tenker mer på oss selv enn barna? Hva skjer når tidsklemme-generasjonen, karrierediktaturets likestilte sønner og døtre, en dag blir voksne mennesker? Som det ikke lenger nytter å plassere i statlige institusjoner åtte timer hver dag? Ingen vet, dette er et nytt kapittel i velstandsutviklingens historie. Et eksperiment. Men vi kan vel se tendenser blant dagens barn. Økningen av psykiske problemer, av allergi, av fedme. Et begrep som «stress» er blitt naturlig å bruke om unger. Den nokså nye diagnosen ADHD brer om seg.

Å realisere seg selv og samtidig ivareta småbarns behov er et moderne, uløselig dilemma i de fleste familier. Det ville hjulpet hvis også feminister kunne forstå dette.

«Når kommer vi dit at en statsråd kan føde og være tilbake på jobb etter to måneder?» spurte programlederen i Ukeslutt 22/10. Han håpet kanskje å provosere, med noe helt utenkelig. «Spørsmålet er om vi noen gang kommer dit», svarte Ingunn Yssen alvorlig.

Hun skulle ønske man sluttet å dyrke morsollen, sluttet å bruke begreper som ammetåke. «Det er veldig, veldig uheldig at vi ser på kvinnen som annerledes», sa Yssen i Ukeslutt.

Kan vi ikke få polakker til å føde barna våre?

"Hva skal vi med barn?"

Simen Tveitereid

I 2008 begynner 35 000 norske ettåringer i barnehage. Det er bra for samfunnsøkonomien. Men hvordan er det for barna? Mens skolestart for seksåringer var en reform som ble grundig debattert, har barnehage for ettåringer vokst frem som en selvfølge. Uten at politikere, forskere eller medier har interessert seg for hva det innebærer for barna. Hva sier det om vårt samfunns verdier når det mest ambisiøse målet i familiepolitikken er å skille ettåringer fra foreldrene sine store deler av dagen? Journalisten og småbarnsfaren Simen Tveitereid stoler ikke på regjeringens retorikk om barnehager. Han deler mange foreldres følelse av å være med på et sosialt eksperiment. I denne boka drøfter han internasjonal forskning som er lite kjent i Norge. Han gjør foruroligende oppdagelser og venter med å sende sin egen sønn i barnehagen.

Kagge Forlag, 2008; ISBN: 9788248907619

Angst i barnehagen

Simen Tveitereid, frilansjournalist

Tidligere publisert i Dagbladet, 29.08.2008

Norske forskere og politikere vil helst ikke vite hvordan småbarn har det i barnehagen.

Simen Tveitereid, forfatter og journalist

I disse dager begynner tusenvis av ettåringer i barnehagen, og mange foreldre kjenner en sterk uro og undrer på om de gjør det rette. Vi vet jo så lite om hvordan det egentlig er for lille Jonas.

Mange føler at de deltar i et sosialt eksperiment ved å overlate barn som ikke kan gå eller snakke til fremmede som har omsorg for store grupper av barn. Det har de all grunn til.

Det finnes nyere forskning fra flere land om hva som skjer med ettåringer som må skilles fra foreldrene i opptil ni timer hver dag. Men deler av denne kunnskapen passer så dårlig overens med samfunnets kortsiktige behov og interesser at få ønsker å lytte til den. Jeg kan fortelle om en konkret episode som illustrerer hvordan fagfolk og politikere lukker ørene for det de ikke vil vite.

Lieselotte Ahnert, en internasjonalt anerkjent tysk professor i utviklingspsykologi, kom til en konferanse i Oslo for å presentere 20 års forskning på småbarn og barnehager. Blant annet undersøkelser av 15 måneder gamle barns tilvenning i 37 barnehager i Berlin. Ahnert fortalte at barnas nivå av stresshormonet kortisol var dobbelt så høyt i barnehagen som det hadde vært hjemme. Og det var like høyt den niende dagen ungene var alene, som den første.

90 norske forskere og representanter

for Kunnskapsdepartementet møtte denne kunnskapen med taushet. Mens Tora Korsvold fra Norsk senter for barneforskning avfeide den tyske professorens forskning med å si: «Måler vi stress, eller ser vi etter andre ting?». Korsvold skrøt så av norsk likestillingspolitikk og kritiserte den tyske. Ahnert kommenterte forbauset at hennes tema altså var barnet i barnehagen, ikke likestillingen i Tyskland.

Flere amerikanske undersøkelser har vist at i barnehagen går barnas kortisol-kurve gjennom dagen motsatt vei av den naturlige: Nivåene er høyere om ettermiddagen enn om morgenen. Først og fremst for barn under tre år, og i sterkest grad for barn som er sosialt usikre, sjenerte eller aggressive.

Samtidig viser hjerneforskning at stress er spesielt farlig for småbarn, ettersom økt kortisol i tillegg til å svekke immunforsvaret også kan påvirke utviklingen av hjernen. Barna kan få en varig nedsatt toleranse for stress.

Dette er alvorlige saker, ja spør du meg, er det sogar viktigere enn behovet for arbeidskraft og vekst i fastlands-Norge. Derfor er da også forskere verden rundt opptatt av å finne ut mer om kortisol og småbarn, og hva det er som gjør at endel av de minste barna har det vanskelig i barnehagen.

Men i Norge er det ikke engang et tema. Vi vet ikke om norske barnehagebarn øker produksjonen av stresshormoner. For her i landet pusler forskerne med koselige saker som barns medvirkning i garderoben, vennskapsrelasjoner og det uoppslitelige temaet kjønnsroller.

Og politikerne? De skryter av selve barnehagedekningen. For nå er den nesten

full, og da er jo alt i orden. Neste post på programmet er å avvikle den forhatte kontantstøtten. Denne ordningen, som ifølge Kristin Halvorsen er å betale folk for ikke å bruke barnehage. Og, som hun sa til Dagbladet 11. august: «Det er meningsløst at vi har en ordning som belønner det motsatte av hva vi som samfunn og enkeltpersoner er tjent med».

Det er altså finansministeren som vet hva enkeltpersonene i dette landet, det vil si barna og deres foreldre, er tjent med.

Hvorfor ble det ikke satt i gang norsk forskning om hva barnehage betyr for de minste barna, før den gigantiske utbyggingen tok til? I det minste kunne fagfolk fått i oppdrag å gå igjennom utenlandsk forskning.

Men nei. Vi evaluerer heller kontantstøtten for tiende gang, vi setter ned mannspanel og likelønnskommisjoner, i år etter år diskuterer vi hvor mange måneder pappa skal være hjemme, det er visst skrekkelig viktig for barnet.

I mellomtiden lever ettåringene sine liv i barnehagen.

Ingen har bevist at barnehager er skadelig for småbarn, sier noen. Nei, gudskjelov. Og skal det være målestokken? At barna tåler sin hverdag? De fleste klarer seg jo, litt gråt om morgenen, litt slitne om ettermiddagen. Men det vi vet er at separasjonsangsten er sterkest akkurat i den alderen staten synes at barn bør begynne i barnehagen. Det fagfolk mener er avgjørende er at angst og stress lindres på en god måte av voksne som har tid og som ser og forstår.

Så må vi bare håpe at det er virkeligheten i barnehagene.

Det begynner nå å gå opp for flere og flere at kvaliteten i barnehagene sjelden stemmer med de politiske festtalene. Annet var ikke å vente med den voldsomme utbyggingen som har skjedd de siste årene. Barnegruppene er blitt større, og ufaglært personell og vikarer er i solid flertall. I norske barnehager er det vanligvis 18 treåringer per pedagog. I danske barnehager er det samme tallet syv.

Likevel har politikere og medier klart å innbille mange foreldre at ettåringene

våre er i trøbbel dersom de går glipp av den pedagogiske stimulanse. Tidlig start i barnehagen gjør at barna blir språklig sterke og flinke på skolen. Sier SV-politikere at forskningen sier. Men forskningen politikerne velger å forholde seg til handler nesten utelukkende om amerikanske barn som lever i pressede livssituasjoner. Selvfølgelig drar slike barn fordel av tidlig barnehage.

Men hvorfor interesserer ikke politikerne seg for de mest omfattende undersøkelsene av langtidseffekter av barnehage for barn i vanlige familier? National Institute of Child Health and Human Development i USA har fulgt 1200 barn fra fødselen og gjennom hele barndommen. De sier at omsorgstilbudet i de første årene spiller nokså liten rolle for skoleresultater. På kort sikt kan barn som begynner i gode barnehager mellom to og tre års alder ha en liten fordel. Men foreldrenes innsats og barnets hjemmemiljø betyr langt mer.

Dessuten sier flere ulike engelske og amerikanske undersøkelser at mye ukentlig tid i barnehage før barnet er tre år, betyr økt risiko for aggressiv oppførsel og konflikter med lærere i skolen. Effektene er små for det enkelte barn, men kan få stor betydning på et kollektivt plan, sier forskerne. Hvor er det perspektivet i debatten om problemene i den norske skolen?

Så vil noen si: Det du sier her kan ikke stemme, for se på vår lille Marius, som begynte i barnehagen da han var 10 måneder. Sosial og trygg som bare det, også så selvstendig, da! Flott. Slik er det for mange. Men barn er forskjellige. Noen gråter når pappa går hver morgen i en måned, andre gurgler glade andre dag.

Derfor er det så viktig at det finnes alternativer. Og derfor er det så urimelig at all statlig støtte skal gå til de som følger tidens korrekte mal: To foreldre i full jobb, barna i barnehagen fra morgen til kveld fra de er ett år. Det er vel ikke de flestes oppskrift på et harmonisk familieliv, heller. Men bra for BNP er det. Det skal finansministeren fra Sosialistisk Venstreparti ha.

Det å føle seg selv

Kap.21 – “Sternenkinder” – Stjernebarn –

av **Georg Kühlewind**

(oversatt av Isolde Hofstad)

Utviklingen av jeg- følelsen er en hendelse med dobbelt ansikt. Det skiller bevisstheten fra sine kilder og gjør dermed mennesket mer eller mindre uavhengig fra impulsene fra den åndelige verden. Den danner basisen for menneskets senere frihet, dens sanne selvbevissthet og dens sanne Jeg.¹

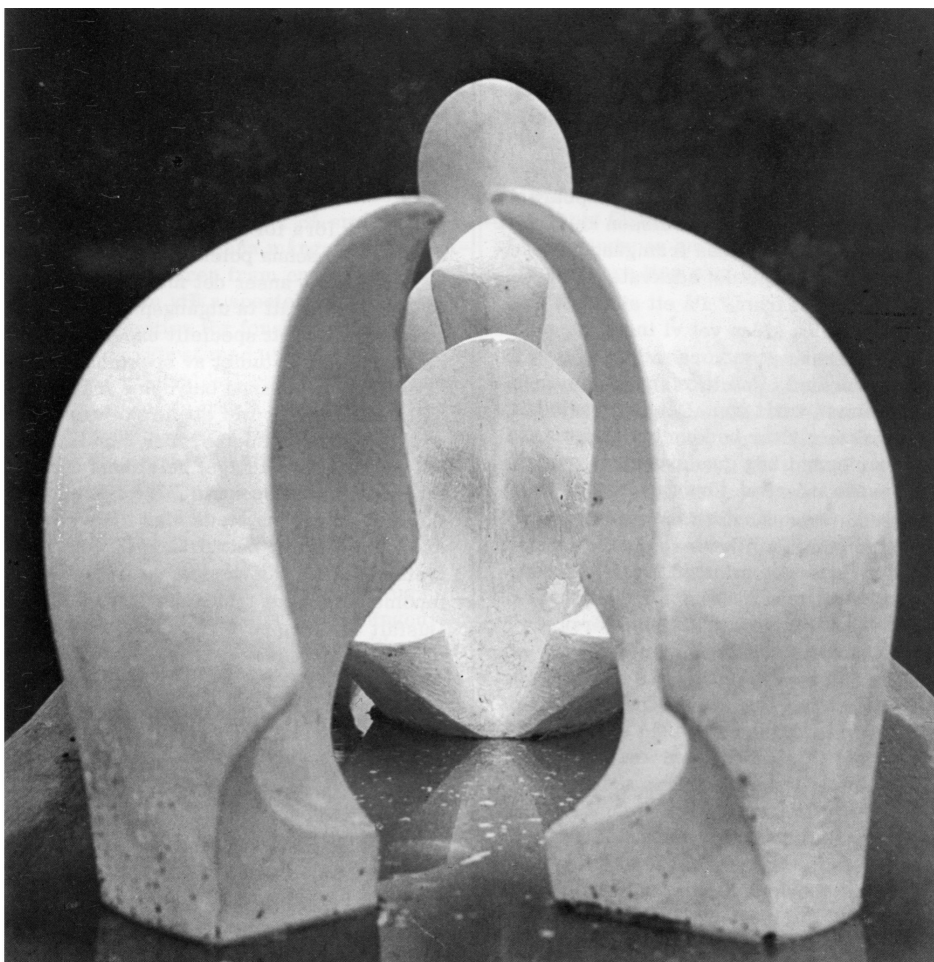
For at en jeg – følelse skal kunne oppstå må følelseskrefter først bli fri fra følelseslegemet og danne en egen form, et sekundært legeme. Følelseslegemet er en form som mottar og reagerer på fornemmelser. Den styrer de biologiske prosessene i overensstemmelse med menneskets sjelelige tilstand. Føler mennesket seg i fare forandrer blodtrykket seg, pulsen, den kjemiske sammensetningen i blodet og i hjernen, åndedrettet osv., gjennom ubevisst styring. Helt fra fødselen av blir krefter satt fri fra alle deler av legemet gjennom innflytelsen av (den ikke selvbevisste) Åndssjelen. Til å begynne med blir de til erkjennelseskrefter eller oppmerksomhetskrefter eller sagt med andre ord, til kjærlighetskrefter. Under innflytelsen av den egoistiske omverdenen blir de delvis preget til den nye formen. Gjennom ikke å bruke de kreftene som blir frie forsterkes og forseres denne prosessen. Frigjøringen av disse krefter kan man forstå ved å se på tannskiftet rundt det syvende leveåret. Livskreftene som frembringer det nye tannsettet blir frie og kan brukes som intelligenskrefter til å lære. Derfor er

tannskiftet tegnet for skolemodenhet.

De ville være viktig å forfølge denne prosessen og øve innflytelse på den, for med utviklingen av den nye følelsesformen – den kan kalles for Jeg – Legemet, jeg - fornemmelsen, blir tilgangen til åndelighet og direkte kommunikasjon innskrenket. Hvis barnet frem til det tidspunktet ikke har tilstrekkelig inderliggjort sitt morsmål, så blir det senere alt mer vanskelig. Også utviklingen av tenkningen blir påvirket av det, for i begynnelsen er tenkningen inspirert, dvs. den blir ledet og ledsaget av den erkjennende følelsen (noe som senere begrenser seg til følelsen for logikk og evidens).

Jo mer et barn fra 1 -3 år møter av abstrakte, tekniske og rasjonelle omgivelser desto tidligere og dypere skiller seg tenkningen ut av den erkjennende følelsen. Derigjennom mister følelsen sin erkjennende karakter og impulsen til jeg-fornemmelsen forsterkes. Tenkningen blir kaldere, mer rasjonell og mindre intuitiv.² Kontakten med eldre søsken som allerede har utviklet egoiteten fremskynder utviklingen av den hos et mindre barn. Derfor modner barn nummer to oftest forttere enn det første barnet.

Den voksne kan øve innflytelse på denne forandringen, frem for alt gjennom sin egen sjelsstruktur. Det vil si i hvilken utstrekning den voksnes eget liv blir ledet av egoiteten. Med andre ord: hvorvidt han/hun er et elskende vesen. I tillegg til denne grunnleggende påvirkningen kan frigjørelsen av de følende kreftene fremmes på en sunn

Metamorfos av koskelett

tidligere publisert i Balder

måte gjennom bruken av mest mulig kunstneriske bilder (billedbøker) og gjennom eventyrfortelling. Eventyr er egentlig en rekke med bilder en må forestille seg for å kunne forstå det.

Dessuten forbinder eventyrene den erkjennende følelsen med tenkningen. En bør velge å fortelle folkeeventyr, som har vist seg å gjøre nytten gjennom generasjoner hos mange mennesker (ikke belærende historier!).

Den gode eventyrfortelleren opplever eventyrbildene i sin følelse. Det kan en oppnå gjennom å meditere over bildene.³ Da kan den erkjennende følelsen bli vekket med hensyn til bildene. En hver "tolkning" av eventyrene i forhold til en teori eller en verdensanskuelse motvirker denne evnen.

Når oppdrageren vet hva som foregår i barnet gjennom dannelsen av egoiteten, så vil han kunne vurdere den medfølgende

"trassperioden" og behandle den.

Fordi det jeg-følende hylstret er tynt, det vil si mindre utviklet hos stjernebarna en hos de "normale", blir mindre av de frie kreftene bundet inn i det og et stort overskudd forblir fritt til stede. Det viser seg i den voldsomme energien stjernebarna har, som søker sysselsetning og arbeid.

Mange av disse barna vokser veldig tidlig fra eventyralderen. På den ene siden fordi de erfarer

åndelighet umiddelbart og intensivt, ja, delvis lever i den, på den annen side fordi denne åndeligheten også tidligere vil henvende seg til det jordiske – de er modne sjeler. I hvert fall en del av stjernebarna er tidlig interessert i vitenskap og teknikk. Mange av dem lærer helt selvstendig å lese, skrive og regne, lenge før de kommer i skolen. De såkalte "prinsippene" i Steinerpedagogikken er kun veldig innskrenket brukbare. Det finnes tilfeller der de bidrar til at alt bare blir vanskeligere med disse barna. Oppmerksomme barnehagepedagoger har allerede oppdaget denne omstendighet.

Tema til besinnelse:

24. Hvorfor er en alt for sterk egoitet ikke ønskelig for mennesket?

Meditasjonstema: 23. Kun lys kan legge merke til lyset.

Fortæl folkeeventyr for dine børn

Inger Brochmann

Vi fortsetter, med vennlig tillatelse fra Inger Brochmann, å trykke deler av hennes bok "Fortæl Folkeeventyr For dine børn", utgitt 1998.

Andre bøker av Inger Brochmann finner du på www.hernov.dk

Hvorfra stammer folkeeventyrene?

Rudolf Steiner skriver, at folkeeventyret kommer fra en forlængst glemt fortid, hvor der blandt folket fandtes højt udviklede mennesker, som kaldtes **De Indviede**. De var en slags præster, der vidste, at menneskene gik en tid imøde, hvor materialismen ville tage magten mere og mere fra folk. Man ville glemme, at der foruden den fysiske sansbare verden også er en usynlig, guddommelig verden, som menneskene stammer fra, og hvorfra vi henter vores moralske kraft. For at forbindelsen til den verden ikke skulle gå helt tabt, fortalte De Indviede eventyr for folk. Det skete i et billedsprog, som alle kunne forstå, fordi de stod den åndelige verden nærmere, end vi voksne gør idag.

De berettede om, hvordan vi på jorden må gå gennem prøvelser for i frihed at lære at handle ret i forhold til ondt og godt og dermed bringe menneskeheden fremad i udvikling. På den måde kunne mennesket med en fornyet erkendelse igen komme i forbindelse med den åndelige verden og ikke bukke under i kampen mod materialismen. Den fremstilles som det onde, fordi det er den, der lokker mennesket væk fra dets oprindelse. Men den er nødvendig, hvis udviklingen ikke skal gå i stå.

Kun ved at gennemskue og derved overvinde det onde i sig selv og i verden kan jorden forvandles. Efterhånden som De Indviede forsvandt, opstod særlige eventyrfortællere, der overførte eventyrene fra den ene generation til den anden. Disse eventyr blev optaget af folket og blev til folkeeventyr. I alle kulturer fandtes der Indviede. De havde den samme forbindelse til den åndelige verden gennem et særligt klarsyn. Derfor ser vi i alle lande eventyrmotiver, der ligner hinanden, fordi de stammer fra den samme kilde. Det, vi kalder

vandreeventyr, er ikke eventyr, der er vandret fra det ene land til det andet. Det er eventyr, der er opstået på samme tid i alle kulturer, fordi der alle steder fandtes højt udviklede mennesker, som vidste, hvad det var, menneskene havde brug for, hvis de skulle overleve alle de angreb på menneskeheden, som de forudså.

I vore dage intensiveres disse angreb ud over alle grænser. Vi ser, hvordan værdier og idealer forsvinder, mens tilbodelsen af teknikkens vidundere og pengemagten har indtaget den plads, der tidligere tilkom en tro på noget Højere. Hvis vi vil give børnene noget med ud i

livet, der lader dem ane det sande menneske bag den ydre verden og dets kamp mellem ondt og godt, er det ægte folkeeventyr i dag mere vigtigt end nogensinde tidligere.

MOR HULDA

Der var engang for længe, længe siden, men det kunne lige så godt ha' været i dag, en enke, der havde to døtre. Den ene var smuk og flittig, den anden hæslig og doven. Men hun kunne bedst lide den hæslige og dovne, og den flittige måtte gøre alt arbejdet og var en rigtig askepot i huset. Engang var pigen gået ud for at hente vand, og da hun bøjede sig for at trække spanden op af brønden, bukkede hun sig for dybt og faldt ned i brønden.

Da hun vågnede og kom til sig selv, var hun på en smuk eng, hvor solen skinnede og der var mange tusinde blomster. Hun gik videre på engen og kom til en bageovn, der var fuld af brød, som råbte:

»Å! træk mig ud, træk mig ud, ellers brænder jeg op. Jeg er forlænget bagt færdigt!«

Da trådte pigen hen og tog flittigt dem allesammen ud. Derefter gik hun videre og kom til et træ, der hang fuld af æbler som råbte til hende:

»Å! ryst mig, mig, ryst mig! Alle vi æbler er modne!«

Da rystede hun træet, så æblerne regnede ned, indtil der ikke var flere deroppe. Så samlede hun

dem sammen og gik videre. Til sidst kom hun til et lille hus, hvor en gammel kone kikkede ud, og fordi hun havde så store tænder, blev pigen bange og ville løbe væk. Men den gamle kone råbte efter hende:

»Vær ikke bange, kære barn. Bliv hos mig. Hvis du vil gøre alt arbejdet i huset ordentligt, så vil det gå dig godt. Kun må du passe på, at du reder min seng godt og ryster puderne flittigt, så fjerene flyver. Så sner det oppe på jorden. Jeg er mor Hulda.«

Da den gamle talte så pænt, sagde pigen ja til at gå i hendes tjeneste. Hun udførte alt til den gamles tilfredshed og rystede altid puderne godt. Derfor havde pigen også et godt liv hos hende. Der var aldrig et ondt ord, og hver dag fik hun kogt og stegt mad.

Nu var pigen en tid lang hos mor Hulda. Da blev hun bedrøvet i sit hjerte, og selv om det her var tusindfold bedre end derhjemme, længtes hun dog hjem. Til sidst sagde pigen til den gamle: »Jeg har fået længsel efter at komme hjem, og selv om det her går mig nok så godt, så kan jeg dog ikke blive længere.«

Mor Hulda sagde:

»Du har ret, og fordi du har tjent mig så trofast, vil jeg selv bringe dig op igen.«

Hun tog pigen i hånden og førte hende hen foran en stor port. Den gik op, og da hun stod under den, faldt en vældig guldregn ned, og alt guldet blev hængende på hende, så hun var dækket med guld overalt.

»Det skal du have, fordi du har været så flittig,« sagde mor Hulda.

Derefter blev porten lukket, og pigen var oppe i verden og gik hjem til sin mor, og fordi hun var dækket med guld, blev hun godt modtaget.

Da moderen hørte, hvordan pigen var kommet til den rigdom, ville hun gerne' skaffe den anden hæslige og dovne pige den samme lykke, og hun måtte styrte sig ned i brønden. Pigen vågnede som den anden på den smukke eng og gik videre på den samme sti. Da hun nåede til bageovnen, skreg brødet igen:

»Å! træk mig ud, træk mig ud, ellers brænder jeg op. Jeg er forlænget bagt færdigt!«

Men den dovne pige svarede:

»Tror du, jeg har lyst til at gøre mig snavset!« og gik videre. Snart kom hun til æbletræet, der råbte:

»Å! ryst mig, ryst mig, vi æbler er allesammen modne.« Men hun svarede:

»Det kunne du lide. Der kunne falde et æble ned

i hovedet på mig!« og hun gik videre.

Da hun kom til mor Huldas hus, blev hun ikke bange, fordi hun allerede havde hørt om hendes store tænder, og tog tjeneste hos hende. Den første dag anstrengte hun sig meget og var flittig og gjorde, som mor Hulda sagde, for hun tænkte på alt det guld, hun ville få. Den anden dag begyndte hun allerede at dovne og den tredje dag endnu mere.

Til sidst ville hun slet ikke stå op om morgenen.

Hun redte heller ikke mor Huldas seng ordentligt og rystede ikke puderne rigtigt, så fjerene kunne flyve op. Da blev mor Hulda snart træt og sagde hende op. Det var pigen tilfreds med og tænkte, at nu ville guldregnen komme.

Mor Hulda førte hende også hen til porten.

Men da hun stod under den, blev der i stedet for guld hældt en stor kedelfuld sort beg ud over hende.

»Det er lønnen for din tjeneste,« sagde mor Hulda og låste porten

Da kom den dovne pige hjem, helt dækket med beg, og det gik ikke af i hele hendes liv.

Men den flittige pige levede lykkeligt til sine dages ende, og hvis hun ikke er død, så lever hun endnu.

Og snip, snap, snude, så er det eventyr ude.

TYDNING

Når menneskets levende forbindelse til den åndelige verden ikke mere er til stede, og sjælen må klare sig selv, ligner den en enke. Kaldes den stedmor, betyder det, at den har forskrevet sig til sanseverdenen. Men sjælen er mangesidig. Unge væsenskræfter opstår ud fra de gamle og bliver til »døtre.« I dette eventyr er den ene datter mere forbundet med det faderligt-åndelige. Hun er aktiv og skabende. Den anden er mere forbundet med det stedmoderagtige. Hun er passiv og doven. Men alle tre kvindeskikkelser er en del af det samme menneske.

Den flittige datter, der henter vand i brønden, falder ned i den, d.v.s. hun går ind i sig selv og vågner op på et andet bevidsthedsplan. Dertil kan mennesket nå gennem meditation, eller når det dør. Den nye bevidsthed optræder for pigens indre blik som en solbeskinnet, grøn, blomstrende eng. Hun er trådt fra sanseverdenen ind i en sfære af stadig vækst og spirende livskraft. Straks kommer prøverne, der skal vise, om hun er værdig til at betrede de æteriske livskræfters verden.

Brødet er det første, hun møder. Det er det vigtigste næringsmiddel i sanseverdenen. I den æteriske verden er brødet udtryk for åndserkendelse. **Ovnen** er den, der varmer huset op. Det organ, der opvarmer legemets hus, er hjertet. Med det billede siger eventyret, at pigen har vundet denne åndserkendelse om brødet, der er færdigbagt, mens hun arbejdede flittigt på jorden med sine hjertekræfter. Men nu må hun gøre det sidste arbejde ved at bringe denne åndserkendelse op i bevidsthedens lys. Hun må tage brødet ud af ovnen.

Træet opfattedes i den tid, hvor mennesket endnu var klarsynet, som et billede på rygrad-nervesystemet, som ligner et træ. Også ved træet opnår pigen en ny erkendelse. Denne gang gennem æblet, der er symbol på syndefaldet og erkendelsen. Hun lærer at erkende det onde og det gode, hun har oplevet på jorden, og må samle den erkendelse sammen.

Mor Hulda er udtryk for den skæbnemagt, som enhver oplever, der overskrider grænsen mellem sanseverdenen og den åndelige verden. Den tærskeloverskridelse er ofte angstfyldt, indtil den søgende, (eller den døde), opdager den rette sammenhæng. Pigen har nu opfyldt den første del af sin skæbneopgave, at tage brødet ud og

ryste træet. Den anden del består i, at hun skal **arbejde flittigt** for Mor Hulda, som også er den, der leder naturprocesserne på jorden. Den opgave gennemfører hun tilfredsstillende.

På den måde bliver hun Mor Hulda's medarbejder. Hun forstyrrer ikke naturens harmoni, men bliver en medskaber på den. Derfor kan hun modtage lønnen for sit arbejde. **Visdommens guld** tilfalder hende og kan aldrig mere mistes. Hendes rigdom er den spirituelle erfaring og forvandling.

Den dovne datter prøver at tiltvinge sig det, som den flittige har tilkæmpet sig. Hun styrter sig med vilje i brønden, men kan ikke vinde nogen åndserkendelse i den oversanselige verden, fordi hun ikke var virksom i sanseverdenen. Hun har ikke arbejdet på jorden hverken med sine hjertekræfter (**brødet**), eller i erkendelsen af ondt og godt (**æblerne**).

På grund af sin dovenskab har hun aldrig indordnet sig under sanseverdenens orden. Derfor kan hun ikke finde sig til rette i den åndelige verdens orden. Den åndelige verdens hersker, Mor Hulda, må udstøde hende. Som løn får hun **den sorte beg**. Den, der uforvandlet og ulutret vil tiltvinge sig den åndelige verdens visdomsguld, formørker sit eget væsen og bliver fattigere end tidligere, og formørkelsen forbliver hos hende alle dage.

Dette eventyr har en særlig betydning, fordi det taler om både **livet på jorden og i den åndelige verden** og om **livet igen efter opholdet hos mor Hulda**. Vi ser, hvorledes jordelivets erfaringer er det første, der møder sjælen som en slags dom i den åndelige verden. Ved sjælens tilbagevenden til jorden er den velsignet eller belastet med følgerne af denne dom. Deraf kan vi slutte, at dette eventyr vil fortælle os om menneskets gentagne jordeliv. **Det er et genfødsels- eller reinkarnations-eventyr.**

Tidligere var det en almen anerkendt opfattelse af livet, at det bestod af mange liv efter hinanden. Den viden blev i lang tid fjernet fra den vestlige kultur, fordi mennesker her med alle kræfter skulle forbinde sig med sanseverdenen og udforske den.

Men nu er den tid kommet, hvor den gamle visdom kan forbinde sig med den nye jordiske erkendelse. Eventyrene har bevaret denne visdom, der nu kan generobrer af det vestlige menneske bl. a. gennem Rudolf Steiners antroposofi og eventyrtydning.

Bilder - næring for sjelen.

Av Inara Dzelz, billedkunstner og Steinerpedagog.

Artikkelforfatteren har i flere år malt veggbilder og laget årstidsbilder for Steinerbarnehager både i Norge og i utlandet.

Det er den voksne som gir barnet mulighet til å se bilder. Den voksnes smak og kunnskap er utslagsgivende for bildenes kvalitet og innhold. Hverdagslivets små ting, ritualer og ubevisste vilje danner grunnlag for barnets senere smak og interesser for hele livet.

Barndommens betraktninger ligger dypt i oss og gir retning for vår livsreise, som en sjelelig matpakke på veien. Som voksne kan vi erindre ned i detalj bilder vi betraktet over lang tid og med ro da vi var små. Et slikt bilde sitter dypt og egentlig lengter vi alltid tilbake til det. Det gir trygghet. Barn er svært nøyaktige i sin betraktning. De kan fokusere på bitte små detaljer. Det kan gi retning for livet og virke inn på interesser, karakter, språk og smak, og valg av profesjon.

Betraktningen virker inn i åndedrettet og følelsene. Vi ser verden, men når vi får interesse for noe stopper vi opp og betrakter. Det er å se med dyp interesse. Vi stanser, slutter å tenke. Vi er til stede i betraktningen med fullstendig indre ro. Vi faller i staver. Ett øyeblikk stanser åndedrettet for så å ta seg opp til en dyp, rolig pust. Vi kan se når vi observerer barn i et slikt øyeblikk at det er en virkelig dyp prosess som skjer.

Barn lever i presens (nåtid) og er sterkt knyttet til pust og følelser. Som voksne raser vi gjennom nåtid, tenker altfor mye på fremtiden og når vi ser oss tilbake er vi ikke så sikre på om vi er fornøyde med resultatet. Barn lever i sin egen verden. De bor i åndedrettsrytmen og ikke hjerterytmen som oss voksne. Når barnet betrakter et bilde som har mange detaljer kan det flyte inn i innholdet i timevis. Barnet er i bildets prosess.

De levende bildene vi serverer barnet TV, video, spill etc. virker motsatt. Barnet er like mye i betraktningen, men i etterkant blir de urolige. Innholdet må leves ut. Livet foregår i leken og den blir sterkt preget av synsinntrykkene. Å betrakte et kunstverk, et bilde gir en helt annen kvalitet. I vår tid er det viktig for barnet å få anledning til å oppnå denne indre følelse av ro. Til hjelp er den voksnes bevissthet og kunnskap om hva som virker dypt inn på oss. Det er vi foreldre som velger bilder til å henge på veggen i barneværelset og som pedagoger velger vi det vi har på veggene i barnehagen.

I Steinerbarnehagene har vi også en fin tradisjon med å lage årstidsbord. Disse fungerer som et bilde, et tablå for barnets betraktninger. Her stanser det

opp og tar inn tingene med ro. Det er en gest med respektfull ærbødighet. Årstidsbordet er gjennomtenkt – ikke overlesset, fargene, detaljene. En naturstemning en nåtidsstemning knyttet til festen vi er i nå eller venter på. Bordet har en 3 – 4 ukers varighet med små utskiftninger underveis. På den måten kan barnet ta det inn sjelelig. Det gir trygghet og en interesse for verden som kan vare hele livet.

Det vi henger opp på veggene bør være av en så god kvalitet som mulig. Vi er svært opptatt av å gi god og

nærende mat til barna. Like opptatt bør vi være av det vi serverer av synsinntrykk. Bilder er næring for sjelen. Vi streber etter balanse i alt her i livet.

Originale bilder er selvsagt flott, det kan sammenlignes med frisk og fersk mat. Bruker vi kopier må vi påse at de er av god kvalitet. Økonomi og smak hos de voksne er avgjørende.

En kjærlighetsfull bildebetraktning er pedagogikk uten ord. Barnet lærer seg nøyaktighet, ærbødighet, interesse for verden og respekt for naturen og livet.

vi i Steinerbarnehagen på Nøtterøy

Å lengte etter noe, er en fin ting.

Det går mot høst nå. I dag var det første dagen vi riktig kjente at lufta var annerledes, skarpere enn i går og vi måtte lete etter luer å ha på hodene til dem som ikke hadde hodeplagg av noe slag.

”Når skal vi på 6-åringstur? Er det i dag?”, spurte en stor kraftig jente. ”Det er neste tirsdag det”. ”Hørte dere? Å, jeg gleder meg så!”

Det er tredje året vi samler 6-åringene fra de fem gruppene vi har fordelt dem på til en egen turdag. De er så mange i år, 28 stykker, at vi har måttet opprette en ny gruppe, ”Sydvesten”, i fritidshjemmet på skolen. Utbruddet fra 6-åringen viser at det ikke bare er kjepphestene de gleder seg til. Nei; turdagen har de også merket seg. Den dagen drar de av sted ved 10tiden med en assistent fra hver gruppe så det er voksne nok. De er ute i all slags vær og har med seg nybakt brød og pålegg i sekken. Turen går over stakk og stein. Det skal være litt krevende. Hvor de går avhenger av vær og vind og årstid. Noen steder er det leirplass hvor de kan gjøre opp bål. Målet er å bli kjent både med seg selv og sin kropp og ikke minst med dem man skal gå i klasse med. Leken går på kryss og tvers av gruppene etter hvert. Våre grupper er fordelt på tre hus og alle ser hverandre ikke til daglig. Både voksne og barn gleder seg til turene. Bare utstyret er i orden, er det ikke noe pes å være ute hele dagen. Assistentene rapporterer om livlig lek enten det er med klatring, hending i tau eller andre utfordringer. Ikke sjelden har jeg møtt dem på vei hjem fra tur der ”mine” 6-åringer kommer løpende for å fortelle om alt de har sett og ikke minst hva de har funnet på veien. Oppglødde

med kvikke øyne og roser på kinn.

Det er også hyggelig å få høre at en fornøyd 2. klasse lærer roser barnehagen på lærermøtet for at barna er så trygge på hverandre og er gode venner.

Så nå er det nedtelling her hos oss: 1. trinn skal på tur! Vi som blir igjen hjemme når de er gått, merker hvor utrolig godt det er å ha 6-åringene hos

oss i barnehagen og ikke minst hvordan ”veggene faller ut” når de er borte. Vi er svært takknemlige for at vi ennå har det sånn.

Om å vokse seg stor.

Det var en gang for 35 år siden en liten barnehage. To grupper hadde den. Den ene var bare for 6-åringer, Førskolen het den. Den andre var for mindre barn 4 – 5 åringer for det meste. Ikke engang et skikkelig navn hadde barnehagen. Den ble kalt barnehagen ved Rudolf Steinerskolen i Vestfold. Men så ble barnehagen for liten. Det bor så mange mennesker i Vestfold.

En ny gruppe fikk låne rom på skolen, eller ”Fritids” som det het. Men der kunne den bare

være på formiddagen, for skolebarna skulle også ha fritid. Da måtte de ha rommet. Etter tre år i "Fritids" ble "Huset i skogen" bygget. Der ble det plass til to grupper. Så vips, nå var det fire grupper. Navn hadde ennå ingen av gruppene. Da var det en luring som tenkte: fire grupper, fire himmelretninger; Nord, Syd, Østenfor og Vestenfor. De to husene fikk også navn: Venevill og Sunnaneng, men eventyret slutter ikke her. Barna i barnehagen fikk mange søsken. Da trengtes det flere grupper for de minste. Venevill fikk et nytt tilbygg for småbarn. Syd ble omdøpt til Sol og Nord ble til Måne og nybygget ble døpt Stjerne.

To år senere ble Stjerne for liten. Den satte skudd, Stjerneskudd. En liten familiebarnehage for småbarn som holder til en liten biltur unna.

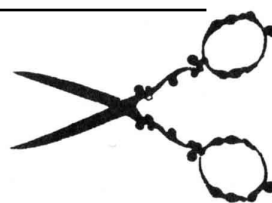
Så meldte det seg ennå flere barn til barnehagen. Da startet en ny gruppe, Sydvesten. Nok en gang måtte vi dele med "Fritids" og barna ble skogs barn om ettermiddagen. Eventyret slutter ikke her heller, for ved Sunnaneng ligger et pent, lite stykke land. Der vil vi prøve å få opp et bygg som kan huse to småbarnsgrupper til! Og hvem vet, kanskje neste gang vi sees er det blitt virkelighet.

Den kimen som engang oppsto er i dag blitt til syv barnehagegrupper. Fem for 3 – 7-åringer og to for 1 – 3-åringer. Til sammen 107 barn og 26 voksne!

I sin tid ble det diskutert heftig i lærerkollegiet om det var nødvendig å utvide fra to til tre grupper. "Tre barnehagegrupper, himmel og hav!" Har vi gått helt av skafet? Vi håper ikke det. Veien er blitt til underveis. Vi, i barnehagen, har tenkt at det er vi som er skolens rekrutteringssted. Det må være drivkraften og at vi kan tilby foreldre et godt sted å være for seg og sine barn. Så langt har det fungert. Våre foreldre har nedlagt et stort arbeide sammen med oss, og gjennom dette er trygge bånd oppstått. Det ligger mye kjærlighet i veggene og i området vårt.

Med de aller beste ønsker for det nye barnehageåret fra oss alle, små og store, i Steinerbarnehagen på Nøtterøy.

Sakset

Vil ha forbud mot trådløst nettverk

■ Norges Miljøvernforbund vil ha et forbud mot trådløst nettverk i skoler og barnehager. Miljøvernforbundet hevder at forskning viser at stråling fra elektromagnetiske felt er helseskadelig. Derfor bør trådløst nettverk forbys, mener organisasjonen, ifølge Dagens Medisin.

Statens strålevern sier imidlertid at det ikke er dokumentert at stråling som holdes innenfor grenseverdiene er skadelig for mennesker. Langtidsvirkningene vet man imidlertid lite om.

Fare for helsen?

Kjerringhaugen Steinerbarnehage

Søker pedagogisk leder fra januar 2009 – idet vår ped. leder går ut i fødselspermisjon.

Kjerringhaugen Steinerbarnehage er en 1. avd. barnehage godkjent for 18 barn – 2- 6 år. Barnehagen ligger i et naturskjønt område i utkanten av Brumunddal sentrum.

Vi holder til i en gammel skolebygning, omgjort til vår egen barnehage.

Vi kan tilby hel stilling i et trivelig miljø, god lønn, glade barn og positiv foreldregruppe.

Interesserte bes henvende seg pr. tlf. 623 41798 til undertegnede.

Skriftlig søknad med CV sendes:

Kjerringhaugen Steinerbarnehage,
Ånnerudvegen 35,
2380 Brumunddal.

Jorunn B. Brohjem
Styrer.

Förskolebarnets mat.

av Kerstin Olsson-Fredlund

För hundra år sedan begränsades vårt val av livsmedel av ekonomi, utbud och kunskaper. Maten var oftast torftig, och färskvaror som grönsaker och frukt fanns inte med på matsedeln.

På Frimurarebarnhemmet i Stockholm serverades i mitten på 1800-talet följande meny:

Frukost: Ölsupa och bröd;

Middag: Salt fläsk med ärtor;

Kvällsmat: Korngrynsgröt kokad på vatten; svagdricka.

Bristsjukdomar var vanliga vid den här tiden. Vid sekelskiftet hade 60 % av alla barn i Stockholm engelska sjukan (rakitis), och järnbrist var ännu vanligare. Många barn dog i infektionssjukdomar till följd av dålig näring.

I början av 1900-talet åt barn huvudsakligen mjölk och mjölkmat. Det var vanligt att mjölken kokades. Dr Lagerholm skriver i "Hemmets läkarbok" 1909: "Det räcker dock ej att mjölken endast uppvärms så att den en gång kokar upp, nej, då det gäller barnmjölk skall den koka oavbrutet under en full kvart efter klocka..."

Under 40- och 50-talet lästes dr Benjamin Spocks böcker av hundratusentals föräldrar världen över. Han gav råd om allt från om barnen skulle tro på jultomten till vad de skulle äta. Där fanns recept på de allra härligaste vällingur och gröter, snöbollsvälling, slätvälling, klappgröt och vaniljgröt, gjorda av olika vita mjöler, vetemjöl, mannagryn, maizena, potatismjöl, ris mjöl. Ofta kokades mjölken med mjölet. I den mån fullkornsmjöl fanns med, vispades det direkt i kokande vatten.

Så småningom användes mer grönsaker och frukt i barnmaten, och järnbristen minskade. Den försvann emellertid inte helt förrän den järnberikade industriframställda vällingen blivit allmänt spridd.

1948 kom Semper ut med sin första pulvervälling, amningsfrekvensen sjönk och allt fler övergick till pulver- och burkmat. 1966 sålde Semper 5 miljoner liter modersmjölksersättning, 18 miljoner liter välling och 16 miljoner burkar barnmat.

Nu var järnbristen utrotad, och engelska sjukan försvann 1968, när det blev tillåtet att berika

industrimatens med D-vitamin.

Industrins ersättningar och vällingur "modifierades efter hand som det var vetenskapligt motiverat" (citrat ur Semper 25 år). I slutet på 50-talet hade man frångått helmjölkspulvret och övergått till skummjölkspulver, den farliga grädden ersattes med kokosfett och andra fetter. På 60-talet kom nya rön om proteinets sammansättning, vilket ledde till att man övergick till att använda vasslepulver i modersmjölksersättningar. Tack vare teknikens utveckling kunde man med hjälp av membranfiltrering skilja isär de olika beståndsdelarna i mjölken, och sen kombinera ihop dem till ett nytt livsmedel, allt efter vad som var "vetenskapligt motiverat".

Vetemjölsvällingen hade använts i flera årtionden; uppmärksamhet riktades nu på glutenallergierna. Vetemjölet blev utbytt mot andra vita mjöler, maizena och ris mjöl.

Kunskaperna om vitaminer och mineraler utvidgades, och industrimatens kompletterades allteftersom kunnandet utvidgades.

Fiberdiskussionen påverkade också barnmaten, och fullkornsgröter och fullkornsvällingar med rågmjöl och grahamsmjöl kom ut på marknaden.

Idag, 40 år efter den första pulvervällingen, är en ersättning för modersmjölken komponerad så här: MILKOTAL (Findus): Avsaltat vasslepulver, fett (ister, palmolja, solrosolja, sojalecithin), skummjölkspulver, maltodextrin, mineraler (kalium- och natriumnitrat, kalciumkarbonat, magnesiumsulfat, natriumklorid, ferrosulfat, zinkklorid, kopparsulfat), vitaminer (A, D, E, B₁, B₆, niacin, folsyra och C) samt citronsyra.

I början av 70-talet vände den sjunkande amningstendensen, och idag ammas de flesta barn i vårt land helt eller delvis under de första levnadsmånaderna. Trots det får 1/3 av alla barn, dvs 30 000 nya barn varje år, industrins tillägg eller ersättning redan under den första levnadsmånaden. De allra, allra flesta barn uppföds sedan på pulver- och burkmat under de första levnadsåren.

För 50-100 år sedan var vi på grund av nöd och dåliga kunskaper hänvisade till en torftig kost. Nu

i slutet på 1900-talet har vi en bättre ekonomi än någonsin tidigare, vi har bättre kunskaper och en god organisation för att sprida dem, vi har ett stort utbud av livsmedel från världens alla hörn.

Trots detta uppföds våra barn på pulveroch burkmat, och en samlad barnläkarkår anser till och med att den skulle vara bättre än den mat man kan bereda i hemmet.

Vi måste nu fråga oss: Vilka ideal skapar vi hos våra barn? Vilka kostvanor får våra barn? Blir barnen friska av industrins barnmat?

Vilka ideal skapar vi?

Om vi när barnen är små hanterar vällingpulver på samma sätt som vi hanterar tvättmedel, och snabbvärmer färdiglagad burkmat, varför ska vi då förvänta oss att våra barn någonsin ska få intresse för att köpa annat än färdiglagad mat? Varför skulle det vara sämre att äta processad, denaturerad, pulvriserad, vitaminerad mat då man är större än då man är liten? Varför skulle berikat pulvermos vara sämre än färsk potatis?

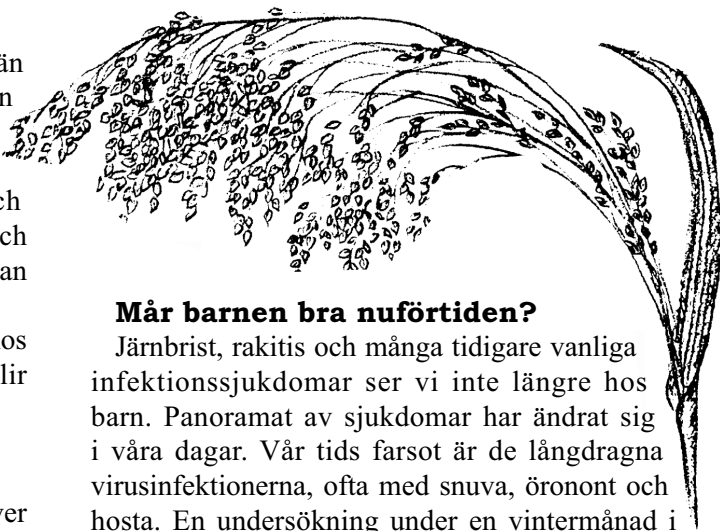
Snabbmaten har möjliggjort att var och en i familjen kan öppna sin egen burk eller sitt eget paket och äta då den vill - måltidslöshet i familjen är idag ett faktum. Barnen lever ofta på mellanmål. Tvååringarna får 1/5 av sitt kaloribehov täckt av socker och glass, och för åttaåringarna är motsvarande siffra 1/3. Skräpmat har blivit vardagsmat. En familj på 4 personer konsumerar i genomsnitt årligen 23 kilo chips, popcorn och ostbågar, 43 kilo bullar och bakelser, 54 liter glass och 147 liter läsk. - Många säger sedan att de inte har råd att köpa färskvaror av god kvalitet - undra på det!

Vilka kostvanor får barnen?

Redan från sex månaders ålder hittar vi i industrimatens sortiment kött, fisk och ägg. Rätterna är kryddade med salt, peppar och lagerblad, vilket retar smaksinnena och ger en särskild smakinriktning. Det dröjer inte länge förrän barnen hellre väljer korv och köttbullar än grönsakerna på tallriken.

Med en sådan kost ökas risken för överkonsumtion av sjukdomsframkallande ämnen.

Enligt en större undersökning, (L-Å Persson 1984) överkonsumerar barn protein med 150 - 200 % redan från 6 månaders ålder, barnen äter för mycket och fel fett, och saltintaget är för högt för de flesta barn från förskoleåldern. Dessutom visar nya undersökningar i flera länder att industrimaten innehåller för lite av vissa mineraler och spårämnen, (Näringsforskning nr 3/82.) och att en "vanlig kost" ger för lite av de flesta mineraler och spårämnen, medan en lakto-vegetarisk kost ger betydligt större intag av dessa livsviktiga element (Abdulla 1986).

Mår barnen bra nuförtiden?

Järnbrist, rakitis och många tidigare vanliga infektionssjukdomar ser vi inte längre hos barn. Panoramat av sjukdomar har ändrat sig i våra dagar. Vår tids farsot är de långdragna virusinfektionerna, ofta med snuva, öronont och hosta. En undersökning under en vintermånad i Stockholm visar att 4-6 åringarna var sjuka var tredje dag, huvudsakligen i infektioner. Ett annat stort problem är allergierna, 15-25 % av alla barn är överkänsliga eller allergiska.

Hyperaktivitet är också ett ökande problem, vilket av en amerikansk allergolog, Benjamin Feingold, satts i samband med tillsatser i maten. Framgångsrik behandling med diet har gjort hans upptäckter till en rörelse i USA.

För tidigt åldrande, åderförkalkning, är något vi ser idag redan hos barn. Redan ettåringarna har förändringar i blodkärlen, och 10-20 % av tonåringarna har mycket avancerade förändringar.

Många andra kostrelaterade sjukdomar som karies, fetma, diabetes, förstoppning, tarmsjukdomar och cancer ser vi även hos barn.

Dispositionen för sjukdomar finns uppenbart kvar, men yttringarna är annorlunda än tidigare.

Hur tillreder vi en idealisk näring för våra barn?

För att finna kunskaper om hur vi bäst tillreder mat för våra barn, kan vi knappast söka efter "hur man gjorde förr". Inte heller kan vi helt förlita oss på den näringsvetenskap som finns idag, eller den livsmedelsindustri som blivit resultatet av allt kunnande. Uppenbarligen har inte ens all vetenskap i vår kemiålder kunnat genomsåda Guds hela verk och lyckats syntetisera nya livsmedel som gör människan frisk.

Nej, det enda vi kan lita till är att använda oss av fullvärdiga, naturliga livsmedel, behandlade med enkla, skonsamma metoder.

Mjölk

Mjölk bildas i ett direkt samband med människans eller djurens livsprocesser. För att kon ska bilda en liter mjölk måste 200-300 liter blod strömma genom juvret. Mjölken är en helt vital och levande substans, och avkomman bygger upp sina organ direkt ur modersmjölken utan föregående nedbrytning. Försök på djur har visat att de växer bättre om mjölken är

obehandlad. Redan pastöriseringen har tydligen en inverkan på näringsupptaget. (Mjölkspegeln nr, 1/1987) Det är därför angeläget att försöka skaffa färsk mjölk direkt från en gård.

Nu är förstås komjölk ett mycket kraftigt livsmedel för människobarn. Den är ju avsedd för kalven, som växer tre gånger så fort som människan. Vi vet att vi till små barn måste späda den, med sädesavkok eller mandelmjölk. Men större barn då - ska de dricka mjölk? Den outspädda mjölken är förstås ett kraftigt livsmedel även för dem, och om vi i stället väljer att **äta** mjölken med gröt t ex, så blir den mera lättsmält.

Ännu mera lättsmält blir mjölken om vi kultiverar den genom syring. Därför kan man gärna övergå till syrad mjölk från sju månaders ålder, särskilt om man bara har tillgång till mejerimjölk.

Kvark kan ibland tålas även av den som har mjölkallergi, eftersom man tagit bort vasslan, som innehåller den mest allergiframkallande äggvitan.

Rudolf Steiner beskriver mjölken som ett näringsmedel stående mellan växtnäringen, som ger organismen en viss lätthet och en kosmisk förbindelse, och köttnäringen, som fjätrar oss vid tyngden och jorden.

Fullkornssäd

Inget annat näringsmedels sammansättning motsvarar så väl människans behov som fullkornssädens;

Säden innehåller stärkelse, protein, värdefullt fett, (framförallt havre och hirs), fibrer, mineraler och spårämnen.

Sädesplantan har en förvånande arkitektur. Strået bär med axet en tyngd på flera gånger sin egen vikt, och böjer sig elastiskt i vinden. Strået motsvarar ett torn som är trehundra meter högt och en meter brett och dessutom vajar i vinden!

Denna arkitektur möjliggörs genom sädens kiseluppbyggnad. Uttrycket ”råg i ryggen” säger något om sädens inverkan på människan; den inte bara stärker skelett och stödjevävnad, utan också huden, naglarna, håret och sinnesorganen. I barnmaten är det av utomordentligt stor betydelse att säden behandlas på rätt sätt för att näringsämnena ska kunna tillgodogöras.

Grahamsmjöl och rågmjöl används i första hand för brödbak, helst med surdeg som jäsningsmedel. Dessa sädeslag, framförallt råg, är kraftiga och behöver genomgå en längre värmeprocess.

Havre har en central plats i barnmaten. Den innehåller värdefullt protein och fett, samt mycket mineraler, och är dessutom mycket lättsmält. Även korn kan användas i barnmaten.

Hirs är särskilt kiselrikt och värdefullt för eksembarn. Bovete och råris bör också finna sin

plats på matsedeln.

Korn-, vete- och rågflingor, liksom müsli bör undvikas till barn. Vid framställningen har enzymerna förstörts, och de till fytinsyran bundna mineralerna blir därför otillgängliga. Corn Flakes och andra frukostflingor tillverkade på liknande sätt ska också undvikas; dessa har oftast utlakats på mineraler och anrikats med salt. I Corn Flakes har den naturliga natrium/kalium kvoten förändrats 20 000 gånger! - Det är då bättre att smula lite knäckebröd i surmjölken, eller till större barn göra en egen müsli med rostade havreflingor, torkad frukt mm.

Rotfrukter och grönsaker

I våra rotfrukter och grönsaker uppstår ur de fyra elementens verkan jord, vatten, luft och värme livsämnen som vi inte kan undvara. Dessa produkter ska förstås dagligen ingå i barnets kost som råkost, som syrabehandlat, som värmebehandlat. Alla växtens delar bör representeras vid huvudmåltiden, ingredienser tagna ur rot-, blad-, blom-, frukt- och fröområdet. Väsentligt är att anrättandet sker skonsamt, annars kan även en biodynamisk morot bli ohälsosam.

Industrins förvållda och frusna eller konserverade grönsaker har förlorat en stor del av sina mineraler, framför allt kalium, och istället anrikats med salt.

Potatis är en primitiv växt, som visserligen ansamlar många näringsämnen, men som knappast kan jämföras med andra rotfrukter; den bildar ingen sötma, den formar inte sin substans, och den bildar till och med gift vid inverkan av ljus. Vi borde hellre lära oss att använda alla de rotfrukter som finns: morot, rödbeta, kålrot, palsternacka, svartrot, persiljerot, på ett mångskiftande sätt. Otaliga recept finns i vegetariska kokböcker, med vilkas hjälp man kan utfylla vintersäsongens alla matsedlar.

Frukt och bär

Under en kort säsong på sommaren och hösten har vi ett rikligt utbud av frukt och bär. Då gäller det att på bästa sätt ta till vara. Frukt och bär bevaras bäst genom att mognadsprocessen förstärks. Torkning lämpar sig för till exempel äpplen, päron, plommon, blåbär och jordgubbar. Skonsam inkokning kan också användas. Mal bären i köttkvarn, blanda med 1/3 socker, upphetta långsamt till 85° och håll temperaturen där i 5 minuter. Håll på rena, steriliserade burkar och skruva åt locket. Förvara svalt. På detta sätt behåller man den friska bärsmaken, minskar behovet av socker och förstör inte C-vitaminet.

Frysning är ingen idealisk metod för förvaring av frukt och bär - åldrandet fortsätter.

Fett

Fett er en nødvendig bestandsdel i kosten. Fettets hovedoppgift er å utvikle varme. Væxtfetterne har "förrinnerligat" mycket värme i sina fleromättade fetter, och är därför särskilt värdefulla. Sådant fett kan man få genom många livsmedel som havre, nötter, sesam, mandlar, växtoljor.

Margarin är framställt ur växtoljor, men är genom framställningsförfarandet en tvivelaktig produkt. Om man blandar 100 gram smör och 1/2 dl solrosolja, så får man ett bordsfett som har högre halt av omättat fett än margarin. Använd gärna någon kallpressad växtolja till salladen. De fleromättade oljorna ska inte användas för upphettning; olivolja lämpar sig bättre för detta.

Kött, fisk och ägg

Kött, fisk och ägg är inte nödvändiga i kosten så länge barnet får fullkornssäd kombinerat med mjölkprodukter och grönsaker. Sådana kombinationer är likvärdiga med eller ger högre biologiskt äggvitevärde än kött, och minskar risken för överkonsumtion av både protein och salt.

Så länge som möjligt kan man alltså undvika kött, fisk och ägg - tids nog upptäcker barnet att de finns, och då gäller det att inte med förbud utan med fantasi och matlagingskonst få barnet att välja

grönsaksmaten. Avgörande för barnets val är om maten är **god**, inte om den är nyttig.

Med en stomme i kosten av fullkornsprodukter, mjölkprodukter (gärna syrade), grönsaker, frukt, bär, växtolja och örtekryddor ger vi våra barn den bästa utgångspunkten för hälsa. Under de första levnadsåren bildas och växer de organ som ska hålla för dagligt slitage hela livet. Starka och vitala organ kan endast byggas ur en vital, levande och fullvärdig näring. Endast på ett friskt kroppsligt instrument kan den själsligt-andliga människan framlocka och spela alla sina toner.

Den som vill veta mer om mjölkprodukter, om hur man bäst behandlar säden i barnmaten och om hur man förvarar frukt och bär för vinterns behov hänvisas till förf:s bok "Barnets näring under de första åren", där dessa ämnen utförligt behandlas. Boken innehåller också förslag och recept för barnets alla åldrar, och rekommenderas avred. Teckningarna i denna artikel är tagna ur boken, och är gjorda av Auvikki Hogervorst.

(tidigere publisert i På Väg, 1987-3)

Rudolf Steinerhøyskolen

Mye mer
enn
teori...

Lærerutdanning
Førskolelærerutdanning
Studieår i billedkunstfag
Masterstudium
i steinerpedagogikk

Professor Dahls gate 30
N-0260 OSLO
www.rshoyskolen.no

Fysikkeksperiment som gjør
musikk synlig

KALENDER 2008

Oktober

9 100 år med antroposofi i Norge Oslo
– arven etter Rudolf Steiner i det 21. århundre.
Dialog/samtalekveld med Otto Krog og Cato Schiøtz
www.forumberle.no/foredrag

Oktober

16-18 “Mennesket i verden - verden i mennesket”, Oslo
Fellesstevne og markering av
100 år antroposofi i Norge
www.rsio.no fellesstevnet2008@rsio.no

Oktober

23 Klarsyn og helbredelse Oslo
Foredrag med Ingar Sletten Kolloen
www.forumberle.no/foredrag

Oktober

30 Veier og blindveier til en ny bevissthet Oslo
Foredrag med Karl Milton Hartveit
www.forumberle.no/foredrag

Oktober- november

31-1 Korte kurser: Antroposofi - veier til mig selv Danmark,
www.steinerseminar.dk steinerseminar@mail.tele.dk Charlottenlund

November

6 Steinerskolen og media Oslo
Foredrag med Eli Tronsmo og Svein Bøhn
www.forumberle.no/foredrag

Desember

5 At arbejde ud fra praksiscases for pædagoger Danmark,
ved steinerinstitutioner Skanderborg
Ved læge Elisabeth M. Hansen
www.antroposofiske-kalender.dk

for førskolebarn i hele verden

støtt IASWECE i stort og smått

Cultura Sparebank, konto 1254 0518 600

Steinerbarnehagene i Norge

1. 0182 **Oslo**, Eventyrbrua Steinerbarnehage, Storgata 55, tel. 22209430
2. 0256 **Oslo**, Solrosen Barnehage, Incognito Terasse 9, tel. 92828480
3. 0377 **Oslo**, Linden Rudolf Steinerbarnehage, Hoffsveien 41, tel. 22730445
4. 1165 **Oslo**, Alveskogen Steinerbarnehage, Ljabrubakken 50, tel. 22750074
5. 1266 **Oslo**, Steinerbarnehagen på Nordstrand, Ljabruveien 90, tel. 22615926
6. 1358 **Jar**, Stjernen/Valmuen/Lillestua Steinerbarnehage, Grav gårdsvei 5, tel. 671622 77
7. 1394 **Nesbru**, Regnbuen Steinerbarnehage, Nesvangen 4, 66 980589
8. 1395 **Hvalstad**, Rudolf Steinerbarnehagen i Asker, Hvalstadlia 3, tel.6902331
9. 1430 **Ås**, Haugtussa Steinerbarnehage, Haugerudvn 7, tel.64944870
10. 1450 **Nesoddtangen**, Solsikken R.Steinerbarnehage, Støpsvei 31, tel. 66912453
11. 1458 **Fjellstrand**, Aurora Barnehage, Midtveien, tel. 66961057
12. 1476 **Rasta**, Idavollen Steinerbarnehage, Kantarellveien 20, tel. 67901596
13. 1506 **Moss**, Steinerskolens barnehage i Moss, Pb. 3045, tel. 69258306
14. 1662 **Rolvøy**, Veslefrikk Steinerbarnehage, Fredriksvei 2, tel. 69335445
15. 1815 **Askim** Steinersk.Barnh.i indre Østfold, Romsveien 10, tel. 69881408
16. 2070 **Råholt**, Steinerbarnehagen Veslebrunen, Sundbyveien 1, tel.. 63956669
17. 2312 **Ottestad**, Steinerbarnehagen på Hedemarken, Sandvikaveien 13, tel. 62588905
18. 2380 **Brumunddal**, Kjerringhaugen Steinerbarnehage, Annerudvegen 35, tel..62341798
19. 2608 **Lillehammer**, Ringelhorn Steinerbarnehage, Hågåveien 15, tel. 61256596
20. 2750 **Gran**, Gullfuglen Barnehage, Hjertebo, 61 33 23 05
21. 2816 **Gjøvik**, Fredvika Steinerbarnehage, Østre Totenvei 14, tel. 61132776
22. 2850 **Lena**, Steinerbarnehagen på Lena, Festad gård, tel. 61161568
23. 3044 **Drammen**, "Solstreif Barnehage", Mallingsgt. 1, tel. 32891096
24. 3142 **Vestskogen**, Steinerbarnehagen på Nøtterøy, Furumveien, tel. 33352209
25. 3217 **Sandefjord**, Rudolf Steinerbarnehagen i Sandefjord, Gokstadryggen 6, tel.33461520
26. 3490 **Klokkarstua**, Askeladden Steinerbarnehage, Holtebrekk, tel.32792191
27. 3520 **Jevnaker**, Almgrenda Barnehage, Åsbygda, 32 12 14 96
28. 3619 **Skollenborg**, Nyhusgården barnehage, Grosvoldveien 140
29. 4017 **Stavanger**, Bukkene Bruse, Skolevollen 19, tel. 51584844/51581305
30. 4017 **Stavanger**, St.skolens Barnehage BukkeneBruse, Skolevollen 19, tel. 51584844
31. 4088 **Stavanger**, Villrosen Barnehage, postboks 6060, tel. 51882248
32. 4615 **Kristiansand**, Alvejordet Steinerbarnehage, Andreas Kjærsvei 77, tel. 38021710
33. 4631 **Kristiansand**, Blåmann Steinerbarnehage, Trymsvei 13, tel. 38095503
34. 4859 **Arendal** Stjerneglimt Steinerbarnehage, Postboks 902, Birkelund, tel. 37016727
35. 5231 **Paradis**, Tryllefløyten R.St.skolens barnehage, Rieber Mohnsv. 14, 55926319
36. 5236 **Rådal**, Rosenhagen Steinerbarnehage, Harald Skjoldsvei 42, tel. 55 11 70 90
37. 5507 **Haugesund**, Soria Moria Steinerbarnehage, Pb.1348 Gard, tel, 52712758
38. 6009 **Ålesund**, Rudolf Steinerbarnehagen "Stjerneøye", Nørvegierdet 7, tel. 70138933
39. 7018 **Trondheim**, Steinerbarnehage i Trondheim, Melomila 1B, tel. 73511363
40. 7021 **Trondheim**, Sommerfuglen Steinerbarnehage, Havsteinekra 7
41. 7030 **Trondheim**, Steinerbarnehage Tyrihans, Tellefsengt. 2, tel. 73522670
42. 7053 **Ranheim**, Steinerbarnehagen Rotnissen, Rotvoll Ø, tel. 73913244
43. 7140 **Opphaug**, Bjelken Steinerbarnehage, Austrått Gård, tel. 72523904
44. 9007 **Tromsø**, Steinerbarnehagen i Tromsø, Kveldroveien 17b, tel. 77682561

Støttemedlemmer:

1. 1450 **Nesoddtangen**, Haslerud Natur-familiebarnehage, Haslerudveien, tel.: 66 96 03 36
2. 3475 **Sætre**, Bjørndalen Gårdsbarnehage, Bjørndalen 18, tel. 32 79 81 70
3. 3475 **Sætre**, Sætre kunst & musikkbarnehage, Søndre Sætrevei 20, tel. 32 79 06 86
4. 4365 **Nærbo**, Steinerskolens Barnehage, Grenseveien 11, 51 43 24 00
5. 5098 **Bergen**, Eplekartan Helgesters Personalbarnehage, Øvre Sædalsvei 100, 55 27 38 70
6. 5745 **Aurland**, Spiren Barnehage, ved Sogn Jord og Hagebruksskule, 57 63 32 26
7. 8013 **Bodø**, Steinerbarnehagen i Bodø, Hakon Kløkstadsvei 14 B, tel. 75 52 58 55

Registrerte 6-årsgrupper – 1. klasser:

1. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Asker** Nesvangen 10, 1394 Nesbru, 992 549 11
2. Solstua barnehage v. **Steinerskolen i Bærum** Grav Gårdsvei 5, 1358 Jar
3. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Fredrikstad** Fredriksvei 2, 1665 Rolvsøy, 69 33 59 4704-08
4. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Gjøvik** Østre Totenvei 14, 2816 Gjøvik, 61 13 27 80
5. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen på Fosen** Austrått Gård, 7140 Opphaug, 72 52 17 23
6. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Haugesund** Postboks 2506 Sørhaug, 5512 Haugesund, 52708560
7. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Lillehammer** Heimtunveien 36, 2608 Lillehammer, 61 26 46 09
8. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen på Lørenskog** Kantarellveien 10, 1476 Rasta, 67 91 40 00
9. 6-årsbarnehage **Barnebråten** Arnebråtteveien 112, 0771 Oslo, 33 13 98 90
10. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Trondheim** Postb.3521 Hosp.løkken,7419 Trondheim,73879080
11. 6-årsgruppen v. **Steinerskolen i Ålesund** Parkgata 111, 6003 Ålesund, 70 12 27 00
12. 1. klasse v. **Furu Steinerskole på Ringsaker**, Løkendalsvn. 241, 2360 Rudshøgda, 62 35 53 22
13. 1. klasse v.**Steinerskolen på Skjold** Harald Skjoldsvei 32, 5236 Rådal, 55 11 23 80
14. 1. klasse v. **Steinerskolen i Tromsø** Kveldroveien 17, 9007 Tromsø, 77 61 03 99
15. 1. klasse v. **Steinerskolen i indre Østfold**, Romsveien 10, 1815 Askim, 69 84 40 20
16. 1. klasse v. **Steinerskolen i Arendal**, Furutoppen 12, 4847 Arendal, 37 01 67 27
17. 1. klasse v. **Steinerskolen på Eidsvoll**, Furulundsgutua 4, 2074 Eidsvoll, 63 95 12 77
18. 1. klasse v. **Steinerskolen i Askim**, Romsveien 20, 1815 Askim

B ECONOMIQUE

Returadresse:
Årstidsbrevet,
Birkebeinervegen 18,
2618 Lillehammer

